

תמונת המצב העדכנית בשווקים נבחרים לדגי נוי

טל שלומי, משרד החקלאות ופיתוח הכפר
פרופ' שנאן הרפז, מנהל המחקר החקלאי
ניר פרוימן, משרד החקלאות ופיתוח הכפר

אפריל 2013

תוכן

4.....	מבוא
4.....	סיכום פגישות עם נציגים של חברות גידול ויצוא של דגי נוי
4.....	גידול ויצוא דגי נוי מהארץ
5.....	המשבר ביצוא ב 2012 וסיבותיו
6.....	מבנה המסחר
6.....	מקורות אספקה מתחרים
6.....	דגים טרופיים
7.....	דגי מים קרים
7.....	יצורי נוי ימיים
8.....	המלצות היצואנים לפיתוח הענף
8.....	שיפור איכות הגידול והגדלת המגוון
8.....	עזרה מהמערכת הציבורית, בדגש על מערכת המחקר וההדרכה
9.....	פיתוח יעדי יצוא חדשים
10.....	נתוני סחר בינלאומי בשווקים נבחרים
10.....	התפתחות היצוא של דגי נוי מישראל
12.....	התפתחות היבוא של דגי נוי לאיחוד האירופי EU15
12.....	הנתונים
12.....	התפתחות ערך היבוא לאיחוד האירופי
13.....	מקורות היבוא של דגי נוי של מים מתוקים לאיחוד האירופי (EU15)
16.....	מקור: Eurostat
16.....	התפתחות היבוא של דגי נוי ימיים
19.....	התפתחות היבוא והיצוא של דגי נוי מיפן
19.....	הנתונים
19.....	יבוא דגי נוי ליפן
19.....	יבוא דגי נוי לא כולל דגי זהב וקרפיונים
22.....	יבוא דגי נוי ימיים
22.....	יבוא דגי זהב וקרפיונים
24.....	יצוא דגי נוי מיפן
26.....	יצוא דגי זהב מיפן
27.....	התפתחות היבוא והיצוא של דגי נוי מארה"ב
27.....	יבוא דגי נוי לארה"ב
29.....	יצוא דגי נוי מארה"ב

31.....	המגמות העיקריות בסחר הבינלאומי בשווקים הנסקרים
31.....	התפתחות היצוא מישראל
31.....	שוקי היצוא ויבוא של דגי נוי של מים מתוקים ביפן ובארה"ב
31.....	התפתחות היצוא והיבוא של דגי מים קרים
32.....	התפתחות השוק לדגי נוי ימיים
33.....	סיכום ומסקנות
33.....	תמונת המצב בשווקים הנסקרים
33.....	תמונת המצב בענף בישראל וכיווני פיתוח אפשריים
35.....	מקורות
35.....	רשימת המרואיינים

מבוא

בחודשים אוגוסט - נובמבר 2012 קיימנו סדרת פגישות עם מספר נציגים של חברות גידול ויצוא של דגי נוי. שמותיהם של המרואיינים והחברות מפורטים בסוף הדו"ח. מטרתנו הייתה לימוד תמונת המצב העדכנית בשוק ליצוא דגי נוי מישראל וניתוח האתגרים בפניהם ניצב הענף. זאת, על רקע המשבר אותו חווה הענף ואשר מתבטא, בין השאר, בסגירתן של מספר חברות יצוא וחווות גידול.

השאלות אשר הצגנו בפני המרואיינים עסקו בנושאים הבאים: מידע אודות מאפייני הענף בארץ, מידע שיווקי ותחרותי אודות השווקים ליצוא והמדינות המתחרות, סל המוצרים הקיים והרצוי, ותפקידה האפשרי של המערכת הציבורית – ממשללית בפיתוח הענף.

המידע המוצג בדו"ח הוא מידע ראשוני המתבסס על תשובותיהם של המרואיינים. את תמונת המצב ניסינו להשלים באמצעות ניתוח נתוני היצוא מישראל, היבוא לאיחוד האירופי ונתוני היבוא והיצוא של יפן וארה"ב. יש לזכור כי נתוני המכס בענף דגי הנוי אינם מלאים (ומין הצד השני, לעיתים, מופרזים) ויש בהם בכדי להציג מגמות בלבד. יחד עם זאת, אנו מקווים כי המגמות המוצגות בדו"ח המבוססת על שיחות עם היצואנים יחד עם ניתוח נתוני המכס מייצגות בצורה טובה למדי את המצב העדכני בשוק ליצוא דגי נוי מישראל. בנוסף, בשיחות עם אנשי המקצוע עלו נקודות חשובות בהן יכולה המערכת הציבורית והמחקרית לסייע לקידום הענף. אנו מקווים כי יבחן יישומן וכי חלקם של הרעיונות אכן יבשילו לכדי מחקרים אשר בתורם יתרמו לקידום הענף.

בראש הצוות עמד פרופ' שנאן הרפז ממנהל המחקר החקלאי ושותפים נוספים בצוות הם טל שלומי וניר פרוימן ממשרד החקלאות.

סיכום פגישות עם נציגים של חברות גידול ויצוא של דגי נוי

גידול ויצוא דגי נוי מהארץ

מרבית המסחר בארץ ובעולם הינו בדגים הגדלים במים "מתוקים". נהוג לחלקם לדגי נוי הגדלים במים קרים ולדגים ממים חמים (טרופיים). למעט במקרים בודדים, החוות העוסקות בגידול בארץ מתמחות באחת משתי הקבוצות, דגי מים קרים או דגים טרופיים. מבין המינים הגדלים במים קרים המינים החשובים ביצוא דגי נוי מישראל הם דגי הקוי, דגי הזהב והשליירים. ניתן לגדל את הדגים בבריכות עפר בחוץ ורק חלק מהמגדלים מגדלים במערכות סגורות מאובטחות ביולוגיות. מבין דגי המים הקרים יצוא דגי הקוי מהווה 70%-75 מהפדיון. ישראל היא הספק המוביל בדגי זהב ובדגי קוי לשוק אנגליה. דגי הנוי הטרופיים נחלקים למטילי ביצים ולמשריצי חיים. בעולם בקבוצת הדגים הטרופיים הדגים שמקורם בתפיסה בטבע מהווים כ- 40%-50 מנפח השוק של דגים אלה. הקבוצה השלישית, הקטנה ביותר בהיקף המסחר הם יצורי הנוי הימיים הכוללת דגי שונית, אלמוגים וסרטנים. הביקוש בשוקי היצוא ליצורי נוי ימיים נמצא בעליה מתונה, למרות המצב הכלכלי. אחת הסיבות היא השיפור הטכנולוגי בתחום הציוד שמקל על התחזוקה של אקווריום ימי. גם בפלח שוק זה התחרות מצד מדינות יצוא נוספות הולכת וגדלה.

היעדים העיקריים ליצוא הם שוקי מערב אירופה ואנגליה. מרביתן של חברות היצוא עוסקות גם בגידול. היצואנים בארץ נבדלים זה מזה במקורות האספקה, בטיב ההתקשרויות עם הספקים השונים בארץ ובהיקף הגידול העצמי. החברות נבדלות גם במספר היצואנים אליהן הן מייצאות ובטיב ההסכמים הן עם הספקים בארץ והן עם היבואנים בחו"ל. בארץ, בדרך כלל, אין נהוגה בלעדיות בקשר בין המגדלים ליצואנים. מבין היבואנים בחו"ל יש המקיימים הסכמים לרכישה לטווח ארוך ואילו אחרים מזמינים בהתאם לצרכיהם "מהיום להיום". לאותה חברת יצוא יכולים להיות הסכמים שונים עם יבואנים שונים. קיימים גם הסכמים לפיהם חברות יבוא מסוימות נהנות מהנחות קבועות ממחיר המחירון של חברת היצוא. חברה שבעבר גדלה ויצאה דגי מים קרים בלבד דיווחה כי הרחיבה את סל המוצרים ליצוא וכוללת בו כיום גם דגים טרופיים עקב העדפה של היבואנים

בחול"ל ליבוא מספק יחיד. ההעדפה נובעת בעיקר מהעלייה בעלויות היבוא. למרבית היבואנים בחול"ל יש מתקנים לקליטת הדגים. מיעוטם של היבואנים הם Trans shippers. היבואנים מישראל נהנים מקרבתם לשוק ומעלויות הובלה נמוכות יחסית בזכות משך הטיסה הקצר המאפשר גם אריזה צפופה יותר של הדגים. יתרון זה משמעותי בהשוואה למתחרים בדרום מזרח אסיה, ובמיוחד ביעדים אליהם יש טיסות ישירות מישראל. עלות המשלוח מהארץ היא 800-2,000 אירו למשלוח. העלות תלויה גם בגורמים נוספים. לדוגמה, בצרפת צריך גם לשלם עבור כל תעודת בריאות בנפרד. עלות ההפצה מושפעת גם מהמשך שרשרת ההפצה. יבואנים רבים אינם חפצים לעסוק בשחרור המשלוח משדה התעופה וכן נמנעים מלהחזיק מלאי גדול של דגים. יבוא באמצעות Trans shipper היא האופציה המועדפת על סטונאים רבים. יוצאת דופן היא איטליה בה חל איסור על Transshipping. יתרון נוסף שמקנה היבוא בשיטה זאת הוא היכולת להזמין מגוון מינים ממספר מקורות יבוא וספקים.

המשבר ביצוא ב 2012 וסיבותיו

מספר חברות שעסקו ביצוא של דגי נוי נסגרו בשנת 2012. אצל החברות האחרות קצב היצוא הואט או שערכי הפדיון השנתי נמצאים בסטגנציה למרות העלייה במספר הדגים המיוצאים. אחת החברות דיווחה כי זוהי לה השנה הראשונה מאז נוסדה בה לא חל גידול בהיקף היצוא. החברה אמנם הצליחה לשמור על ההיקף הקיים על ידי הגדלת מספר הלקוחות אך לקוחותיה הוותיקים קנו פחות. מרבית הדגים שיוצאו מהארץ נמכרו במחיר הנמוך ממחיר המחירון. יש הצופים ירידה נוספת במחירים. יצוא הדגים הטרופיים מישראל נפגע בעיקר מהתחדשות היצוא מסרי לנקה, ומאינדונזיה בעיקר של דגים מהמינים גופי וטטרה, בהתאמה. כאשר הדגים משני המקורות נופלים באיכותם מאלה המיוצאים מישראל. היצוא מישראל רגיש במיוחד לתחרות מאחר ובישראל מגדלים מגוון קטן יחסית של מינים, ומייצאים כמויות גדולות יחסית מאותם מינים. לכך יש להוסיף את השפעתו של המשבר הכלכלי. בעקבות המשבר הלקוחות מחזיקים במלאים קטנים יותר (מייבאים כמויות קטנות יותר בכל משלוח) ומבקשים אשראי לתקופות ארוכות יותר. למרות זאת, מבין היבואנים יש שצמצמו את תקופת האשראי ללקוחות. בעקבות המשבר הלקוחות אינם מעוניינים להחזיק במלאי של מינים נדירים ויקרים. טרום המשבר כמחצית מהמלאי אצל הלקוחות היה של מינים מיוחדים. כיום יש יותר ביקוש למינים הפשוטים יחסית, כגון: גופי, ניאון טטרה, קרדינל טטרה, בוטיה, דגי זהב וכו'. חברת יצוא גדולה דיווחה כי בשוק האנגלי, מבין הדגים הטרופיים מצליחים לשווק רק גופים ורק לאחר הורדת המחיר. היתרון שהיה לישראל ביצוא מינים מיוחדים איבד מחשיבותו. בנוסף, נפגעה נכונותם של הלקוחות לשלם פרמיית מחיר עבור תוצרת איכותית מישראל. ב 2012 לראשונה, המחיר הפך בחלק ממדינות היעד לגורם המוביל בחשיבות, לפני האיכות. כאשר בעבר המחיר היה רק במקום השלישי או הרביעי בחשיבות. כיום כל שאר הגורמים, כגון: אחוז השרידות, המגוון ורצף האספקה דומים בחשיבותם וכולם חשובים פחות מהמחיר. פרמיית המחיר שהיבואנים במערב אירופה מוכנים לשלם עבור דגים איכותיים הולכת ומצטמצמת. פרמיית המחיר כיום עבור דגים איכותיים הינה גבוהה של 10%-30% מהמחיר הן בדגי מים קרים והן בדגים טרופיים. הפרמיה גבוהה יותר בדגי נוי ימיים. עם זאת, למרות השחיקה בפרמיית המחירים, לאיכות עדיין יש חשיבות גדולה בשיווק. הן באירופה והן בארה"ב (שם אין פרמיית מחיר לדגים איכותיים) איכות מסייעת במסחר. שיווק של דגים איכותיים היא הדרך לחדור לשוק ובמיוחד בשוק ארה"ב. זאת ועוד, כיום בריאות הדגים נחשבת למובנת מאלה, אבל כאשר תתעורר בעיית בריאות היבואנים ישלמו פרמיית מחיר ליבואנים שיש להם מוניטין של יבואני דגים בריאים. דרישה נוספת מצד הלקוחות היא לרצף אספקה, המינים המיוצאים צריכים להימצא תמיד במלאי דבר המקשה על המגדלים וחברות היצוא כאחד.

לקשיים בענף ולירידה ביצוא ישנן גם סיבות נוספות שחברו לתחרות הגוברת ולמשבר הכלכלי. הביקוש לדגי נוי בירידה גם משום שתרבות הפנאי משנה פניה. הדור הצעיר מתעניין פחות בגידול דגי נוי, פחות אנשים מתקינים בריכות נוי בגינות. גם השינויים הדמוגרפים משפיעים על הביקוש, המהגרים באנגליה אינם מתעניינים בדגי נוי ובריטים מבוגרים מהגרים למדינות יותר חמות. בנוסף שנת 2012 הייתה מאוד גשומה באירופה ובעקבות זאת נפגע הביקוש לדגי מים קרים. לגורמים

אלה יש להוסיף את קריסת חברת אגרקסקו ובעקבותיה חובות אבודים ליצואנים ואת סגירתן של חברות יצוא נוספות אשר פגעה בקשרי המסחר לאור ההעדפה של היבואנים לעבוד עם ספקים מוכרים. לכל אלה יש להוסיף, לפחות לדעת היצואנים, גם את ריבוי היצואנים בארץ והתחרות שהתפתחה בין היצואנים הישראלים לבין עצמם אשר בעקבותיה הם מעניקים הנחות משמעותיות מהמחיר המופיע ברשימת המלאי.

מבנה המסחר

במערב אירופה חל גידול בכוחן של הרשתות ובנתח השוק שלהן בשוק הקמעוני לדגי נוי. מגמה זאת דומה למגמה הרווחת בשיווק הקמעוני של פירות וירקות באותן מדינות (ובצפון אמריקה). נתח השוק של הרשתות בשוק דגי הנוי שונה בין מדינה למדינה. בהולנד, בלגיה וצרפת יש 5-6 רשתות בהן מתבצעות מרבית המכירות הקמעוניות של דגי נוי. על פי הערכותיהם של יצואנים בארץ במדינות אלה מחצית מהשיווק מתבצע באמצעות הרשתות. תופעה דומה קיימת בשוק ארה"ב בה לרשתות נתח שוק של כ-80% מהמסחר בדגי נוי. מבין הרשתות יש המתמחות במסחר בחיות מחמד. באופן דומה, דגי המים הקרים נמכרים ברשתות של מרכזי גינון (Garden centers). גם באנגליה ובגרמניה נמצא נתח השוק של הרשתות בעליה, באנגליה לרשתות נתח שוק של כ-40% מהשוק הקמעוני לדגי נוי ואילו בגרמניה מגיע נתח השוק של הרשתות ל-70% (על פי הערכות של גורמים בארץ). לעומת זאת, באיטליה, פורטוגל, יוון ובמדינות סקנדינביה השיווק הקמעוני פחות ריכוזי.

לעליה בכוחן של הרשתות השפעה גדולה על אופי המסחר. כתוצאה מריכוזיות השיווק הקמעוני מספר הספקים (יצואנים וסיטונאים) גדול ממספר הלקוחות הקמעונאיים. מיעוט היחסי של הקמעונאים מקנה לרשתות הקמעוניות כוח מיקוח רב. כתוצאה מכך, שולי הרווח במסחר מול הרשתות קטנים מאלה המקובלים במסחר מול חנויות פרטיות. בנוסף, הספקים נדרשים להתחייב בפני הרשת על מחיר וכמות לעונה או לשנה. שולי הרווח במכירה ליבואנים קטנים ולחנויות פרטיות גבוהים יותר. סיטונאים בודדים וקטנים קונים, בד"כ, דגים במחיר הגבוה ב-20%-30% בהשוואה לרשתות. היצואנים מישראל מתמחים בד"כ ביצוא מספר קטן של מינים והצורך באספקה של כמויות קטנות ממגוון מינים ליבואנים הקטנים מציב קושי לוגיסטי בפני היצואנים. יוצא שהיצואנים מישראל מתקשים ליהנות מפוטנציאל הרווחיות הגבוה יחסית הקיים בעבודה מול יבואנים קטנים. לעומתם, ליצואנים בצ'כיה ובסינגפור יכולת לספק כמויות קטנות ממגוון מינים ועל כן אלה הם הנהנים מהיתרון שבשיווק לחנויות הפרטיות. קושי נוסף, שמציבות המגמות במסחר בפני היצואנים הם שינויים בחוקי הגנת הצרכן. כיום, במקרה של תלונה, חובת ההוכחה כי הדג שנמכר היה בריא חלה על המוכר. בגרמניה לדוגמה, לא משלמים לספקים עבור דגים שמתו בדרכם אל הסיטונאי (DOA).

מקורות אספקה מתחרים

דגים טרופיים

סרי לנקה על פי כל המרואיינים הירידה ביצוא דגים טרופיים מסרי לנקה הייתה בין הגורמים שאפשרו בעבר את התפתחות היצוא מישראל. בשנים האחרונות הושקעו בסרי לנקה משאבים ומאמצים רבים בשיפור ופיתוח הענף. מאמצים אלה כוללים גיוס יועצים מקרב מיטב המומחים בעולם ותמיכה ממשלתית במגדלים. סרי לנקה חזרה לשוק היצוא כאשר הדגים ברמת איכות גבוהה יותר מאשר בעבר ורצף האספקה הינו לתקופות ארוכות יותר. כיום היצוא מסרי לנקה מתחרה ביצוא מישראל, סל המינים הטרופיים המיוצא משתי המדינות דומה (יש יצואנים הטוענים כי הסל הישראלי כולל מספר גדול יותר של מינים). המיצוב של היצוא מישראל בשוק נקבע בהשוואה למיצוב של סרי לנקה. זאת ועוד, המפתח ליצוא של דגים טרופיים הוא יצוא דגים מהמין גופי, ספקים של דגי גופי יכולים לייצא גם את המינים הנוספים שברשותם. כ-20%-30% מהלקוחות של דגי הגופי מישראל חזרו לייבא דגי גופי מסרי לנקה. הירידה בביקוש לדגי הגופי מישראל מביאה עמה ירידה בביקוש למינים הנוספים מישראל. דגי הגופי מסרי לנקה נמכרים במחירים זולים מאד, כ-6-7 סנט אירו למגדל (8-12 סנט אירו CIF). דגים מישראל נמכרים כיום ב-17-22 סנט אירו ליבואן

בהשוואה ל 30-40 סנט אירו לפני המשבר. אין די בעלות ההובלה הזולה יותר מישראל בכדי לפצות על הפער במחיר. התחרות מאלצת את יצואני הגופי בישראל להפחית כ- 30% במחיר הגופי ללקוחות גדולים. ההנחה ללקוחות (יבואנים) ניתנת על חשבון התמורה למגדלים, שכן, המחיר למגדל הוא מחיר המכירה פחות הוצאות המשלוח והעמלה ליצואן.

אינדונזיה חזרה אף היא לשוק דגי הנוי הטרופיים. אינדונזיה מתחרה מישראל ביצוא דגי טטרה אשר איכותם נופלת מאיכות הדגים מישראל. מין נוסף המיוצא מאינדונזיה בהיקפים גדולים הוא הקרדינל טטרה.

וייטנאם מתחרה אף היא ביצוא טטרות. בוייטנאם יש ידע מצ'כיה ואיכות הדגים גבוהה יותר בהשוואה לאינדונזיה.

סינגפור יתרון על פני ישראל ביכולות הלוגיסטיות, היצואנים בסינגפור מסוגלים לספק כמויות קטנות ממגוון גדול של מינים לסיטונאים קטנים באריזה "לפי מידה". יתרון נוסף של הענף בסינגפור הוא חוזקו של ארגון המגדלים אשר אף מפקח על בריאות הדגים המיוצאים ממנה.

ברזיל מייצאים ליפן, למזרח הרחוק, לטאיוואן, לסין ולארה"ב. בעבר הייתה דומיננטית בשוק. מקורם של הדגים מברזיל הוא מאיסוף מהטבע, תהליך העיור המואץ בברזיל הביא לזיהום והרס מקורות הגידול והקטין משמעותית את מספר הדגים המיוצאים ממדינה זו.

מלזיה: בשל תעודות הבריאות הבלתי אמינות הוחלט לאפשר באופן זמני יבוא ממלזיה לאירופה רק עד לסוף 2013. במידה ולא ישתפרו לא יורשו להמשיך ביצוא בתום שנת 2013.

צ'כיה: בדומה לסינגפור, יתרון לוגיסטי ביכולת לספק מגוון מינים בכמויות קטנות ובנוסף בקרבה לשוקי מערב אירופה. היצואנים מצ'כיה מספקים ישירות לחנויות קמעוניות.

דגי מים קרים

דגי מים קרים מייצאים מישראל לאירופה ולאנגליה. נתח השוק של ישראל בדגי מים קרים גבוה במרבית השווקים באירופה וגבוה במיוחד בשוק אנגליה. באירופה קיים מחסור בדגי זהב ומחיריהם עולים מדי שנה. בדגי זהב יש לנו יתרון בצבע הדגים. דגי הזהב מישראל אדומים יותר בהשוואה למקורות האחרים עקב גידול בבריכות חיצוניות ושפע ימי שמש המביאים להתפתחות אצות.

מקורות היבוא לאירופה: היצוא מישראל ומיפן משלימים זה את זה. המתחרה העיקרית ביצוא מישראל היא תאילנד. יש יצוא של דגי מים קרים גם מטאיוואן אך התחרות אינה בעייתית. השווקים המקומיים לדגי מים קרים בסין ובהודו מאוד גדולים ולכן אין יצוא של דגי מים קרים ממדינות אלה לאירופה.

יצורי נוי ימיים

יצוא דגי נוי ימיים מגידול בשבי מישראל נהנה מיתרון יחסי גדול יותר מאשר יצוא הדגים הטרופיים מכיוון שדגים אלה רגישים יותר למשלוח ומכיוון שתפיסתם בטבע בעייתית. דגי נוי ימיים מגידול בשבי חזקים יותר וכן מתאימים יותר לגידול באקווריום בהיותם "מבויתים". בנוסף גידול הדגים בארץ נעשה במנותק מהים ועל כן הדגים בריאים יותר. בתאילנד קיים גידול בשבי של דגי נוי ימיים ובמיוחד של שושנוניים. ה ocellaris מוביל בביקוש. לסרי לנקה יש יתרון באפשרות ליצוא דגי נוי ימיים מתפיסה בטבע. קיים כיום גידול מלאכותי של אלמוגים בלגונות טבעיות, באזורים שונים בעולם.

המלצות היצואנים לפיתוח הענף

שיפור איכות הגידול והגדלת המגוון

שליירים: רמת הגידול בארץ טובה. יש צורך להגדיל את המגוון בגידול השליירים כך שיקלול את כל הזנים. כיום יש גידול של שליירים רק בינואר ובפברואר, הארכה של תקופת הגידול תאפשר להפוך את השליירים לדג מרכזי ביצוא. כיום נהוג לגדל שליירים בבריכות בחוץ, היצואנים סבורים שהדרכת מגדלים המגדלים דגי מים קרים בגידול במתקנים סגורים תוכל לסייע לפיתוח היצוא של המין.

דגי קוי: יש מקום למנף את יצוא הקווים האדומים על ידי שיפור איכותם. כיום דגי הקוי האדומים המיוצאים מיפן עולים באיכותם על אלה המיוצאים מהארץ. דגי הקוי מיפן בעלי צבע יפה יותר, צורת גוף נאה יותר, ו"דפוס" (pattern) יפה יותר. הפער באיכות בין דגי הקוי מישראל ומיפן קיים בעיקר בקווים האדומים. הפער באיכות נוצר במהלך חודש בודד בגידול, לפני מועד היצוא בו נוצר השיפור במראה הדגים (צורת הגוף, צבע הדג וה pattern). לארץ מייבאים דגיגים של קוי מיפן לשם העשרת להקות הרבייה, אך במשך הזמן צבעם דוהה.

יש צורך לפתח מוצרים חדשים כל הזמן. בדגי מים קרים קשה להעשיר את המגוון, אך בכל זאת יש בעולם דוגמאות לחידושים במגוון, כגון ה Tancho, קו ייחודי של קוי לבן עם עיגול אדום על הראש.

דגים טרופיים: במסחר יש עניין בקווים חדשים של גופים.

דגי נוי ימיים: היצואנים מציינים כי בעוכרי הפיתוח של היצוא נמצאים סל המוצרים הקטן והקושי לשמור על רצף אספקה. כדוגמה לאפשרויות להגדלת המגוון והרווחים הובאו שתי מוטציות Picasso Clarkii Clownfish ו Platinum Ocellaris Clownfish שנתגלו בפלורידה. קווים אלה נמכרים ב 60 אירו לדג.

מיני נישה: עלה הרעיון לברר את הביקוש למוצרי נוי מיוחדים כגון מינים מיוחדים של סרטנים בשוקי מזרח אסיה ומיני "נישה" נוספים ביפן.

הגדלת סל המינים באמצעות יבוא דגיגים

נשמעה הצעה להגדיל את סל הדגים המיוצאים מישראל באמצעות יבוא דגיגים קטנים, אקלומם וגידולם לגודל יצוא בארץ ("הקפצת גודל"). לדעתם של כותבי הדו"ח, הצעה זאת אינה ברת ביצוע בגלל חוסר היכולת להבטיח את בריאותם של הדגים המיובאים ומשום שבמהלך כזה יש עקיפה של הסכמי מכס עליהם חתומה ישראל, כמו גם על הצהרות בריאות רשמיות שהמדינה מפיקה.

עזרה מהמערכת הציבורית, בדגש על מערכת המחקר וההזרחה

בשיחות עם היצואנים עלו מגוון נושאים בהם המערכת הציבורית יכולה לתמוך בפיתוח הענף:

- עריכת מחקרים נוספים בתחום ההזנה. עלה גם הצורך בריכוז המידע הקיים בנושא ההזנה והפצתו למגדלים.
- הגדלת מגוון המינים בגידול - קיימים מינים הנמכרים בחו"ל בהיקפים גדולים ("runners"), בעלי נתח שוק גדול, שעדיין לא מגדלים בארץ. נחוצה עזרה מחקרית שתאפשר פיתוח פרוטוקול לגידול מינים הקשים לרבייה.
- לישראל יתרון יחסי ביצוא דגי נוי ימיים, העשרת המגוון שלהם בסל היצוא תאפשר חדירה למספר גדול יותר של שווקים ולקוחות. פיתוח פרוטוקול לגידול בשבי של מינים נוספים כגון: Bangaii Cardinal, Pseudochromis, וסונו ים ועוד, יאפשר גידול בהיקפי היצוא של דגי נוי ימיים.

- מציאת פתרונות שיאפשרו אריזה צפופה יותר ועל ידי כך הוזלה בעלות ההובלה למערב אירופה וכן פתרונות להובלה ליעדים רחוקים. עלות ההובלה למערב אירופה מגיעה לכדי 16%-17% מערך המכירה בדגי קוי ולכ- 20%-22% בדגי זהב. אריזה לזמני הובלה ארוכים מצריכה התאמות מיוחדות. עם זאת, יש להביא בחשבון את הרגישות הגדולה לזכויות בעלי חיים ולתקנות אפשריות אשר תגבלנה את צפיפות הדגים באריזה. נשמעה גם הטענה כי הדגים בארץ מפוטמים, בעלי כבד שומני ואינם מסוגלים לעמוד בהובלה ממושכת.
- פיתוח מיכון חוסך כוח אדם - למרות המאמץ והתקדמות המחקרית, המיזם והספירה עדיין ידניים.
- להקות הרבייה של הדגים בארץ סובלות מניוון בשארות (inbreeding). המערכת הציבורית יכולה לתמוך על ידי שימור של דגים ממקורות גנטיים מגוונים, מעין "בנק גנים".
- עזרה בהתמודדות עם מספר מחלות להן אין עדיין דרך מניעה או פתרון יעיל. ביניהן: Sleeping Syndrome (מחולל המחלה הוא וירוס) או תחלואה הנגרמת על ידי חיידקים מקבוצת ה *Mycobacterium* אשר עלולה לגרום גם לפצעים וכיבים אצל בני אדם.
- מההיבט המנהלי - פישוט המערכת הבריורקרטית הקשורה בהנפקת אישורי יצוא ויבוא.
- בדגי מים קרים כ- 80% מהדגים נמכרים, בהתאם לדרישת השוק, בגודל קטן. פיתוח של פרטוקול גידול שיאפשר וויסות ושליטה בגודל הדגים יכול לשפר מאוד את הרווחיות.
- פותח תוסף תזונה שיכול לחזק את צבעם של דגי הקוי האדומים. יש צורך להגביר את המודעות והשימוש בו.
- בדגי מים קרים יש צורך בפיתוח פרטוקול גידול שיאפשר הופעת הצבע בשלב מוקדם יותר של הגידול. פרטוקול כזה יאפשר מיזם דגים בשלב צעיר יותר ויחסוך בפחת הכרוך במיזם דגים יותר מבוגרים.
- תגבור ההדרכה למגדלים בפריסה ארצית.

פיתוח יעדי יצוא חדשים

מכיוון שליעדי היצוא הקיימים לא ניתן להרחיב את היצוא, פיתוחם של שווקים חדשים הוא המפתח לשיקום הענף ופיתוחו. להלן היעדים החדשים שנבחנו על ידי חברות היצוא.

המזרח התיכון: נבחנת אפשרות היצוא לנסיכויות במפרץ הפרסי, היצוא יתבצע דרך ירדן או אירופה. אצל היצואנים קיים מידע על פיו במפרץ הפרסי יש ביקוש לדגים גדולים ולדגי זהב.

מזרח אירופה: פוטנציאל היצוא לרוסיה לא ידוע. ישנן חברות ישראליות המייצאות בכמויות קטנות לרוסיה, על פי דיווחיהן הרוסים מתעניינים בקוי, בדגי זהב ובמינים טרופיים. לרוסיה מייבאים כיום דגים בעיקר מהמזרח הרחוק. השוק הרוסי מושפע ברובו מהמחיר, במוסקבה וסנט פטרבורג המחיר משפיע פחות. קושי נוסף ביצוא לרוסיה הוא מכס גבוה ובריורקרטיה. קיים יצוא מישראל בכמויות קטנות לאוקראינה ולפולין, היצואנים מציינים כי הלקוחות בשווקים אלה רגישים מאד למחיר.

ארה"ב: שוק זה מציב בעיה לוגיסטית, בשל ריחוקו ובשל הדרישה של כל אחד מהקונים בארה"ב למשלוח בנפרד. היבוא לארה"ב מאירופה נשלט על ידי Transhippers. השוק הקמעוני של דגי האקווריום בארה"ב נשלט ל ידי רשתות. קיימים מגדלים מקומיים שמכירים את השוק ומקושרים אליו. דגי קוי מיוצרים על ידי Blue Ridge Fish Hatcheries המשלוחים נעשים על ידי חברות דיוור כדוגמת ה UPS, גם כאשר הכמויות קטנות. אין שוק לדגי זהב בארה"ב. דגי זהב משמשים רק כמזון לדגים אחרים.

קנדה: עונת דגי המים הקרים נמשכת רק חודשיים. השוק הקנדי מוכן לשלם מחירים גבוהים יחסית. מנתוני היצוא של ארה"ב (ראה בהמשך) עולה כי כמחצית מהיצוא מארה"ב הוא לקנדה.

מזרח רחוק: יש יצוא של דגי זהב ודגי קוי באמצעות חברה ישראלית לסינגפור. מסינגפור הדגים מיוצאים מחדש ללקוחות במזרח אסיה. יצואן אחר מנסה לחדור לשוקי דרום קוריאה ויפן. השוק

בדרום קוריאה, ככל הנראה, מתאפיין בכוחן של הרשתות הגדולות. בשוק הסיני יש ביקוש רב לקוי ולשליירים. ככל הנראה, מקורה של חלק מהאספקה לסין ביבוא. גם במדינות נוספות במזרח אסיה יש מחסור בדגי קוי ובדגי זהב אך עלויות המשלוח הגבוהות מכבידות על פתוח היצוא. על פי מידע שהתקבל מיצואנים בארץ ואומת על ידי נציג OFI לא ניתן ליצא דגי נוי להודו בגלל רגולציה מסובכת שמטרתה להגן על הענף בפני יבוא מתחרה. יתכן שגם בסין, טאיוואן והונג קונג קיימת רגולציה דומה. אין בידנו מידע רשמי בנושא.

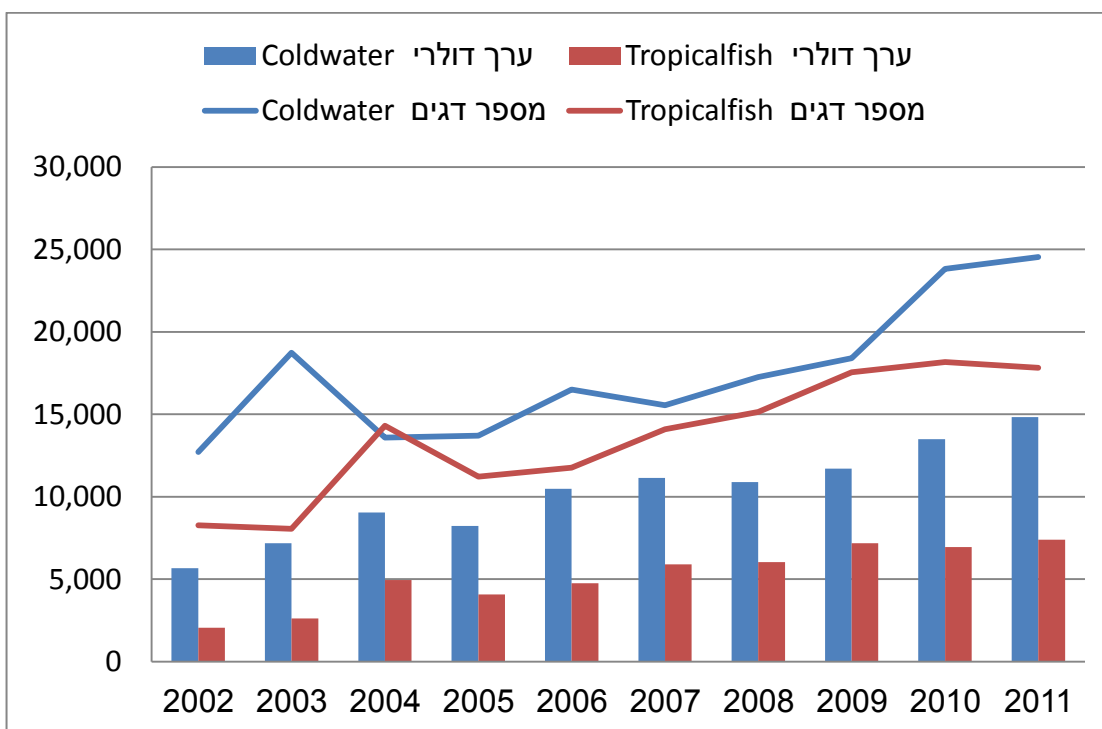
נתוני סחר בינלאומי בשווקים נבחרים

בחלק זה של העבודה מוצגות התפתחות היצוא של דגי נוי מישראל, על פי נתוני היצוא שנאספו באמצעות אגף הדיג במשרד החקלאות, וכן התפתחות היבוא לאיחוד האירופי, שהנו שוק היעד העיקרי של ישראל, על פי נתוני המכס של האיחוד האירופי. כמו כן, סקרנו את התפתחות היבוא והיצוא של דגי נוי מיפן ומארה"ב, כפי שמשתקפת מנתוני המכס של שתי המדינות. יפן אמנם אינה מהווה כיום יעד ליצוא דגי נוי מישראל אך הינה מקור היבוא השלישי בחשיבותו לאיחוד האירופי, במונחי ערך הדגים המיובאים. נתוני הסחר הבינלאומי בשוק ארה"ב, אף היא אינה יעד ליצוא מישראל, מאפשרים לימוד, חלקי אמנם, של המגמות בשוק זה כחלק מהניסיון ללמוד על שווקים פוטנציאליים חדשים.

התפתחות היצוא של דגי נוי מישראל

התפתחות היצוא של דגי נוי מישראל בשנים 2002 עד 2011 על פי מספר הדגים המיוצאים ועל פי ערכי המכס בדולרים (CIF (Cost Insurance and Freight, בחלוקה לדגים טרופיים ולדגים של מים קרים מסוכמת בתרשים מס' 1. הנתונים לתרשימים התקבלו מאגף הדיג של משרד החקלאות ופיתוח הכפר.

תרשים 1: התפתחות היצוא של דגי נוי בישראל, ערכי היצוא באלפי דולר CIF ומספר הדגים באלפים



מקור: אגף הדיג, משרד החקלאות ופיתוח הכפר

ערך היצוא CIF עלה מכ- 7.7 מיליון דולר ב 2002 לכ- 22.2 מיליון דולר ב 2011, מתוך זה כשני שלישים מערך היצוא, שהם כ- 14.8 מיליון דולר היו דגי מים קרים. למרות העליה הרציפה בערך היצוא במונחים דולרים, בחינת מספר הדגים המיוצאים מעלה כי מספר הדגים המיוצאים בשנים 2010 ו 2011 היה בסטגנציה. ערך היצוא של דגי מים קרים עלה בכ- 10% בין השנים 2010 ל 2011 אף שמספרם עלה ב 2% בלבד באותה תקופה. הסטגנציה במספר הדגים הטרופיים ביצוא חריפה אף יותר, למרות עליה של כ- 7% בערך היצוא, מספר הדגים המיוצאים ירד ב כ-5% בשנת 2011 בהשוואה לשנת 2010. מכיוון ששערי החליפין לשקל היו דומים בשנים 2010 ו 2011 (טבלה 1) לא ניתן ליחס לעליה בערך היצוא שינויים בשערי המטבעות. מהנתונים לא ניתן לקבוע מהו ההסבר לעליה בערך היצוא, הסברים אפשריים הם עליה במחיר הדגים המיוצאים או התייקרות הוצאות התובלה, ויתכן אף שילוב של שני הגורמים.

במרבית השנים היה מספרם של דגי המים הקרים ביצוא גבוה מעט ממספרם של הדגים הטרופיים. בשנת 2011 יוצאו כ- 24.5 מיליון דגי מים קרים שהיו כ- 60% מ 42.5 מיליון דגים שיוצאו באותה שנה. במונחי ערך דולרי CIF חלקם של דגי המים הקרים בערך היצוא ירד, מכ- 75% מערך היצוא בתחילת התקופה ל כ- 66% בסיומה.

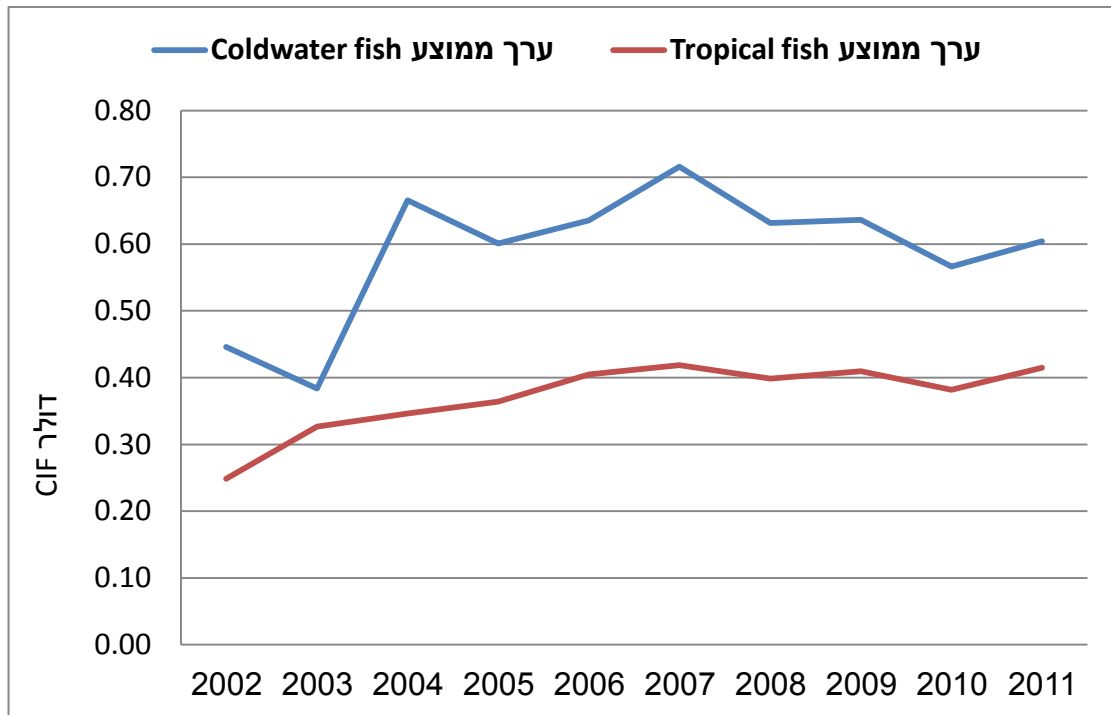
טבלה 1: שערי חליפין היציגים של השקל לדולר אמריקאי ולאירו בשנים 2008-2012

2008	2009	2010	2011	2012	
3.59	3.93	3.73	3.77	3.86	דולר
5.26	5.47	4.95	4.97	4.96	אירו

מקור: בנק ישראל

התפתחות הערך הממוצע במונחים דולריים CIF של דג טרופי ושל דג מים קרים מסוכמת בתרשים 2. הערך הממוצע של דג טרופי היה בשנים האחרונות כ- 0.40 דולר CIF. ערך זה היה יציב במהלך תקופה ארוכה למדי. הערך הממוצע של דג מים קרים ידע שינויים רבים, לאחר עליה מרשימה מכ- 0.40 דולר בתחילת התקופה הנסקרת עד לשיא של כ- 0.70 דולר לדג ב 2007 חלה ירידה הדרגתית במחירים עד לכ- 0.60 דולר לדג בשנים האחרונות. העלייה התלולה בערך הממוצע ב 2004 היא, ככל הנראה, הודות למציאת החיסון ל Koi Herpes Virus. היפוך המגמה בשנת 2008 הוא ככל הנראה מתוצאותיו של המשבר הכלכלי שפקד את מערב אירופה באותה שנה.

תרשים 2: התפתחות הערך הממוצע CIF של דג טרופי ושל דג מים קרים ביצוא מישראל



מקור: אגף הדיג משרד החקלאות ופיתוח הכפר

התפתחות היבוא של דגי נוי לאיחוד האירופי EU15

הנתונים

נתוני הסחר המוצגים להלן נלקחו מהאתר הסטטיסטי של האיחוד האירופי (Eurostat). הנתונים לשנת 2012 אינם שלמים וחסרים את היבוא בחודשים נובמבר ודצמבר. בשנים 1999-2011 דווח הסחר בדגי נוי של מים מתוקים תחת הסיווג CN 3011010 ובשנת 2012 תחת הסיווג 3011100. הסחר בדגי נוי ימיים דווח בשנים 1999-2011 תחת הסיווג CN 3011090 ובשנת 2012 בסיווג CN 3011900. ערך המכס של המסחר בדגי נוי בין מדינות בתוך האיחוד מוטה מחד, בחלק מהמקרים, כלפי מעלה מכיוון שהוא כולל גם דיווח אודות סחר בדגים שיובאו ממקורות מחוץ לאיחוד ו"יוצאו מחדש" למדינה אחרת באיחוד, ומאידך מוטה במקרים אחרים כלפי מטה בגלל דיווח חלקי וחסר לשלטונות המכס במעבר בין מדינות החברות באיחוד. מכיוון שכך, ערך זה יכול לשמש בעיקר ללימוד מגמות.

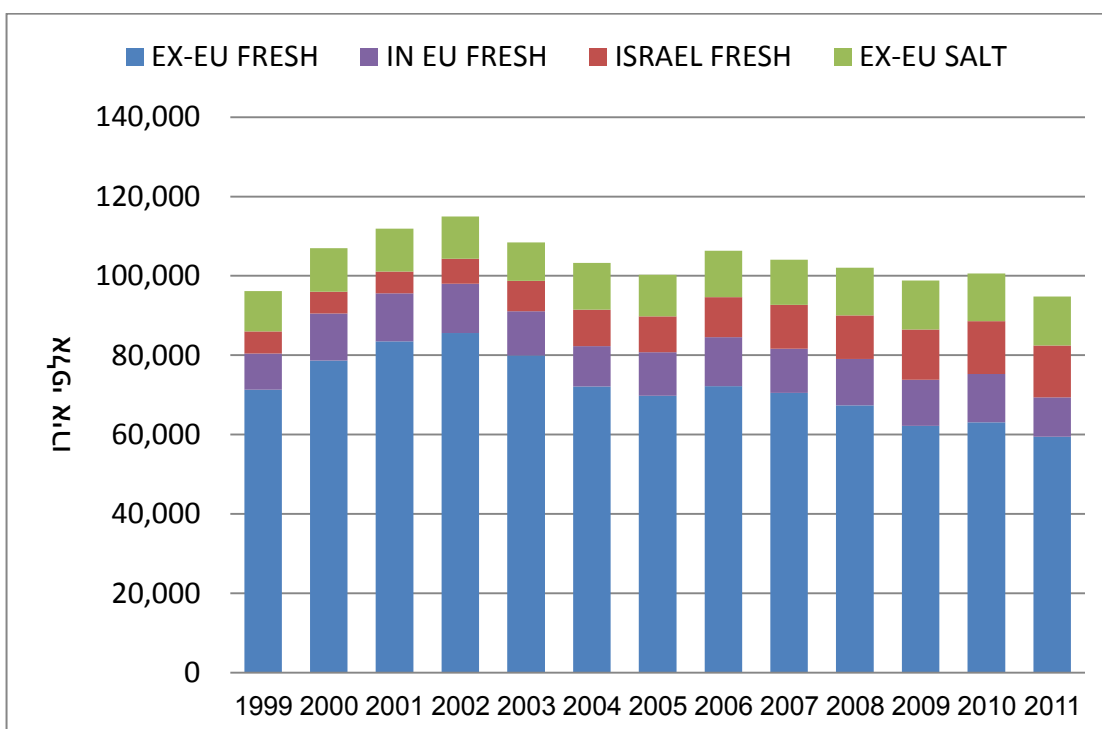
התפתחות ערך היבוא לאיחוד האירופי

התפתחות ערך המכס CIF של הסחר בדגי נוי של מים מתוקים באיחוד האירופי (EU 15) משנת 1999 ועד שנת 2011 בחלוקה למקורות בתוך האיחוד, מחוץ לאיחוד (לא כולל את ישראל) ומישראל מתוארת בתרשים 3. ניתן להתרשם כי קרוב ל 90% מערך המכס של הסחר בדגי נוי של מים מתוקים למדינות ה EU 15 הוא ממקורות מחוץ להן. היבוא ממקורות מחוץ לאיחוד הגיע לשיא של כ 92 מיליון אירו CIF בשנת 2002 ומאז הוא בירידה. בשנת 2011 עמד ערך זה על כ 73 מיליון אירו. ירידה בערך של מספר מיליוני אירו ביבוא המדווח ל EU15 החל מ 2004 ניתן לזקוף לירידה ברישומי המכס של היבוא מצ'כיה עם הצטרפותה ל EU 25 (ראה בהמשך).

באותה תקופה, ערך הסחר בין מדינות האיחוד נע בין כ - 9 מיליון אירו ל כ - 12 מיליון אירו מדי שנה. בשנת 2011 חלה ירידה בערך הסחר בין מדינות האיחוד לכ- 10 מיליון אירו בהשוואה לכ- 12 מיליון אירו בשנה שקדמה לה.

סך ערך הסחר (בין ממקורות בתוך האיחוד ומחוצה לו) בדגי נוי של מים מתוקים עלה מ 86 מיליון אירו ב 1999 לשיא של 104 מיליון אירו בשנת 2004. מאז נמצא ערך זה בירידה כמעט רציפה ועמד על 82.5 מיליון אירו בשנת 2011. ערך היבוא דגי נוי מישראל לאיחוד האירופי עלה כמעט בהתמדה במהלך התקופה הנסקרת מ כ- 5.6 מיליון אירו בשנת 1999 ל כ- 13 מיליון אירו בשנת 2011. עליה זאת מרשימה במיוחד על רקע הירידה ביבוא ממרבית המקורות האחרים באיחוד האירופי ומחוץ לו.

תרשים 3: התפתחות ערך המכס באלפי אירו של היבוא והמסחר בדגי נוי של מים מתוקים באיחוד האירופי EU 15. בחלוקה למקורות בתוך האיחוד, מחוץ לאיחוד ומישראל והתפתחות ערך היבוא של דגי נוי ימיים

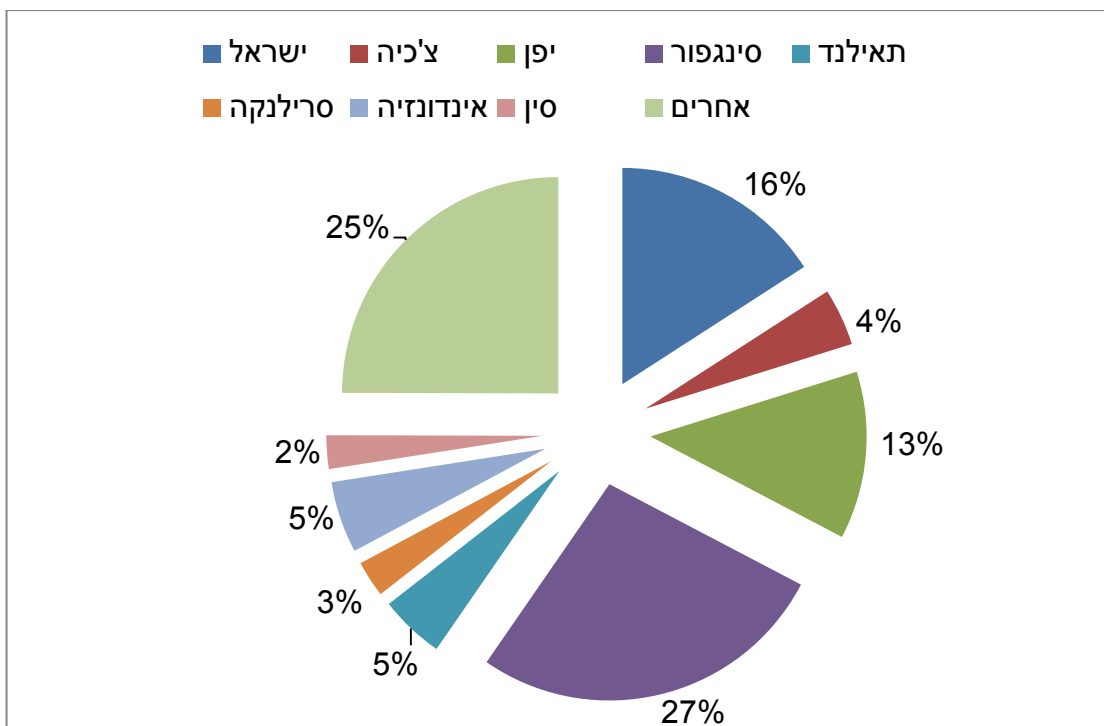


מקור: Eurostat

מקורות היבוא של דגי נוי של מים מתוקים לאיחוד האירופי (EU15)

המקורות העיקריים ליבוא דגי נוי של מים מתוקים לאיחוד האירופי EU15, על פי ערכי המכס CIF בשנת 2011 מסוכמים בתרשים 4. סינגפור עם רבע מערך המכס CIF הייתה המקור החשוב ביותר ליבוא. המקור השני בחשיבותו הייתה ישראל עם כ- 16% מערך היבוא ולאחריה יפן עם כ- 13%. ערך היבוא מכל אחד מהמקורות: אינדונזיה, תאילנד, צ'כיה, סרי לנקה וסין היווה אחוזים בודדים בלבד מסך ערך היבוא.

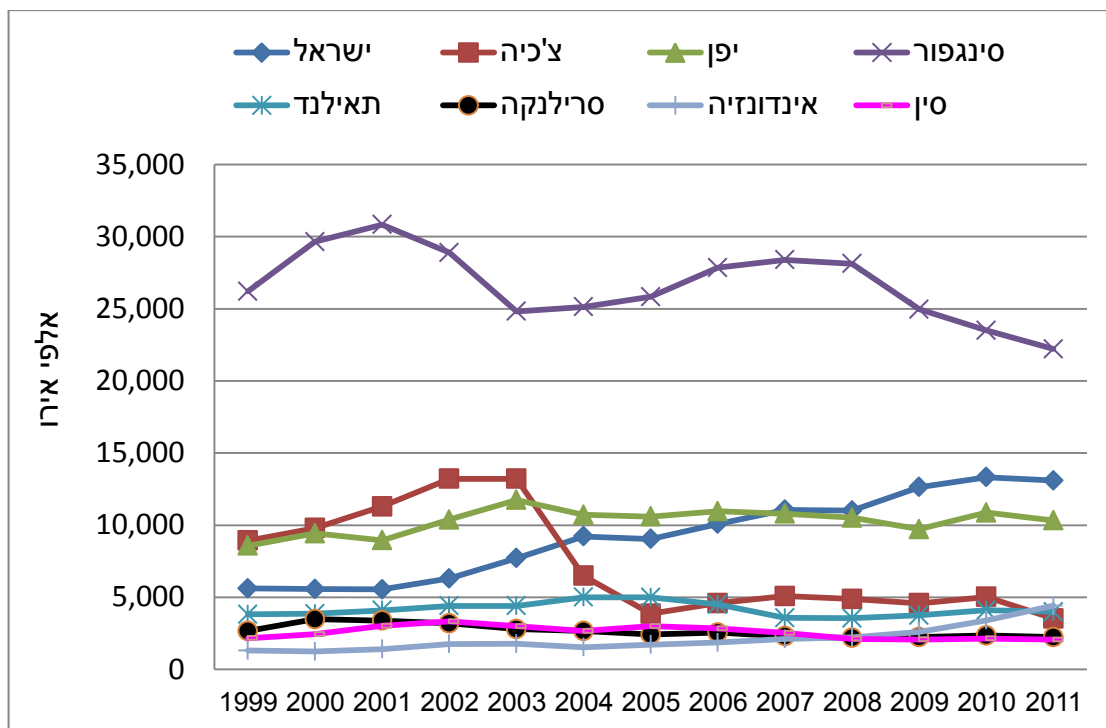
תרשים 4 המקורות העיקריים ליבוא דגי נוי של מים מתוקים לאיחוד האירופי EU15, התפלגות באחוזים של ערך המכס CIF בשנת 2011



מקור: Eurostat

התפתחות היבוא של דגי נוי של מים מתוקים לאיחוד האירופי EU 15 במהלך השנים 1999-2011 על פי ערך המכס CIF מהמקורות העיקריים מסוכמת בתרשים 5. במהלך כל התקופה הנסקרת סינגפור היא המקור החשוב ביותר ליבוא. ערך היבוא מסינגפור ידע מספר תנודות במהלך התקופה. לאחר ערך שיא של כ- 30 מיליון אירו בשנת 2001, ירד היבוא לכ- 25 מיליון אירו בשנת 2003, עלה במתינות עד לכ- 28 מיליון אירו בשנת 2008 ומאז הוא נמצא בירידה. בשנת 2011 היה ערך היבוא מסינגפור כ- 22 מיליון אירו. ישראל הפכה במרוצת השנים למקור השני בחשיבותו, בזכות עליה נמרצת בערך היבוא החל משנת 2002 ובמהלך מרבית התקופה הנסקרת. בשנת 2002 דווח על יבוא מישראל בערך של כ- 6.3 מיליון אירו. ערך היבוא מישראל בכל אחת מהשנים 2010 ו 2011 היה כ- 13 מיליון אירו. מעניין לציין כי בעוד ערך היבוא מישראל נהנה מצמיחה מרשימה, ערך היבוא ממרבית המקורות האחרים, ביניהם יפן, שהיא המקור השלישי בחשיבותו היה בסטגנציה. יוצאת דופן נוספת היא אינדונזיה. ערך המכס של היבוא מאינדונזיה עלה במהלך השנים ביותר מפי שלושה מכ- 1.3 מיליון אירו ב 1999 לכ- 4.4 מיליון אירו ב 2011. צ'כיה הייתה בתחילת התקופה הנסקרת המקור השני בחשיבותו יחד עם יפן. בשנת 2004 הצטרפה צ'כיה לאיחוד האירופי והייתה לאחת מעשרים וחמש המדינות החברות ב EU25. החל מ 2004, רישומי המכס של היבוא מצ'כיה חלקיים ביותר, ואינם משקפים את ערכי המסחר בין צ'כיה למדינות אחרות באיחוד. עם זאת, הענף בצ'כיה חווה קשיים וככל הנראה חלקה של הירידה בערך אכן ניתנת להסבר בקשיים אלה.

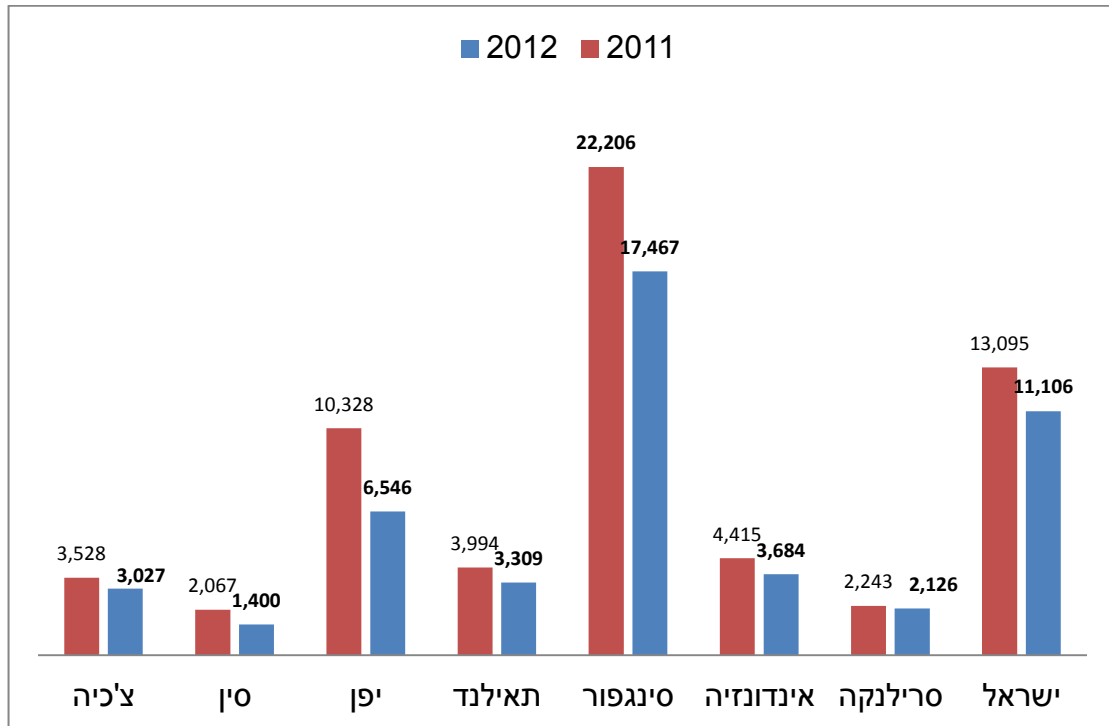
תרשים 5: התפתחות ערך המכס באלפי אירו CIF של היבוא של דגי נוי של מים מתוקים לאיחוד האירופי EU15 בשנים 1999-2011



מקור: Eurostat

נכון לשעת כתיבת העבודה נמצאים בידנו נתוני היבוא לשנת 2012 עד לחודש אוקטובר בלבד. בתרשים 6 מסוכם ערך המכס היבוא של דגי מים מתוקים לאיחוד האירופי בשנת 2011 כולה ובשנת 2012 בחודשים ינואר עד אוקטובר. ככל הנראה, היבוא מסרי לנקה נמצא במגמת עליה, שכן ערך היבוא בעשרת החודשים הראשונים של 2012, כ 2.1 מיליון אירו, דומה לערך היבוא בשנת 2011 כולה. באופן דומה, נראה כי היבוא מסין, מיפן ומסינגפור ב 2012 נמצא בירידה. עוד ניתן להתרשם כי ערך היבוא מישראל בשתי השנים דומה. עם זאת חובה להדגיש כי לא נבדקה העונתיות ביבוא ולכן יש להתייחס להערכות אלה בזהירות הראויה.

תרשים 6: ערך היבוא לאיחוד האירופי EU 15 של דגי מים מתוקים, באלפי אירו CIF. בשנת 2011 ובחודשים ינואר-אוקטובר בשנת 2012

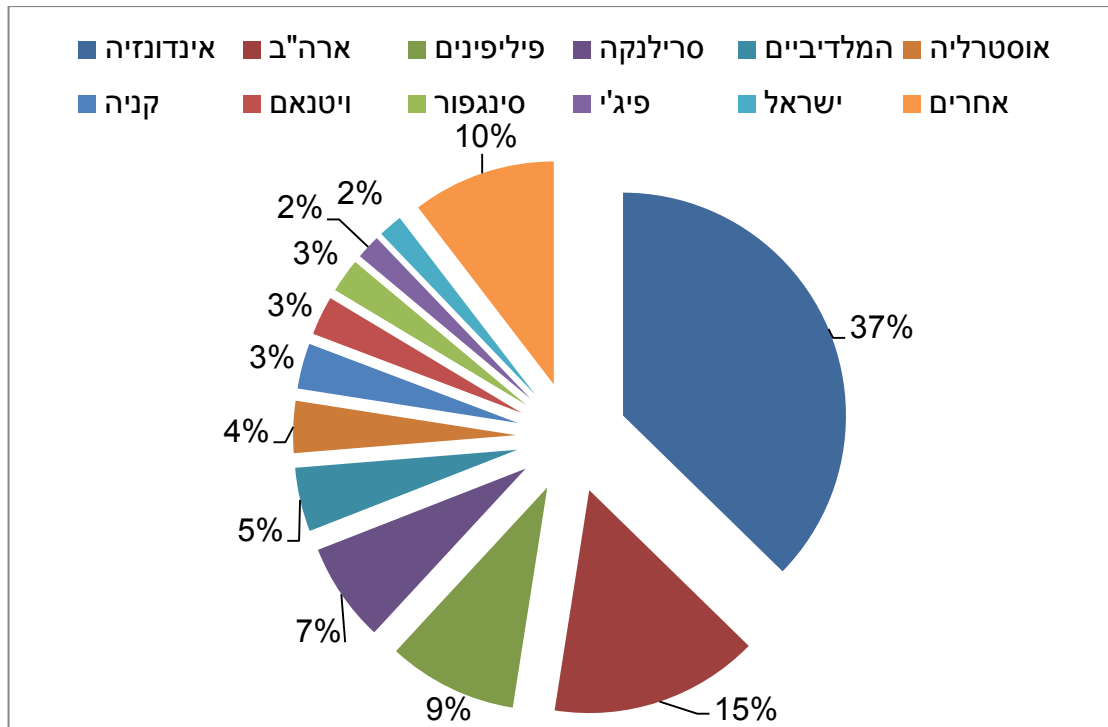


מקור: Eurostat

התפתחות היבוא של דגי נוי ימיים

בתרשים 3 מוצג גם ערך המכס של היבוא של דגי נוי ימיים מכל המקורות. השוק לדגי נוי ימיים באיחוד האירופי מתפתח באיטיות. ערך היבוא של דגי נוי ימיים עלה מכ- 10 מיליון אירו בשנת 1999 לכ- 12.3 מיליון אירו בשנת 2011. מאז שנת 2008 נמצא ערך היבוא בסטגנציה. עם זאת, יש לזכור כי בתקופה המקבילה, מאז שנת 2008 ירד ערך הסחר (ממקורות באיחוד ומחוצה לו) של דגי מים מתוקים בכ- 8% מכ- 90 מיליון אירו ל 82.5 מיליון אירו. כתוצאה מהשילוב של עליה מתונה בערך היבוא של דגי נוי ימיים וירידה בערך היבוא של הדגים האחרים עלה חלקם של דגי הנוי הימיים לכ 13% מסך ערך הדגים הנסחרים (ממקורות באיחוד ומחוצה לו) באיחוד האירופי בהשוואה לכ- 10% בתחילת התקופה. מקורות היבוא העיקריים ליבוא דגי נוי ימיים לאיחוד האירופי EU15, על פי ערכי המכס CIF בשנת 2011 מסוכמים בתרשים 7. אינדונזיה, שהינה מקור זניח לדגי נוי של מים מתוקים (5% מערך היבוא) הייתה המקור לכמעט 40% מדגי הנוי הימיים. המקור השני בחשיבותו הייתה ארה"ב, עם כ- 15% מערך היבוא ולאחריה הפיליפינים עם כ- 9% מערך היבוא. מעניין לציין כי המקורות החשובים ליבוא דגי נוי ימיים שונים מאלה ליבוא דגי נוי של מים מתוקים. ארה"ב והפיליפינים, בדומה לאינדונזיה, הינם מקורות שוליים ליבוא דגי נוי של מים מתוקים לאיחוד האירופי. למספר רב של מדינות נוספות, ביניהן ישראל, אחוזים בודדים מערך היבוא.

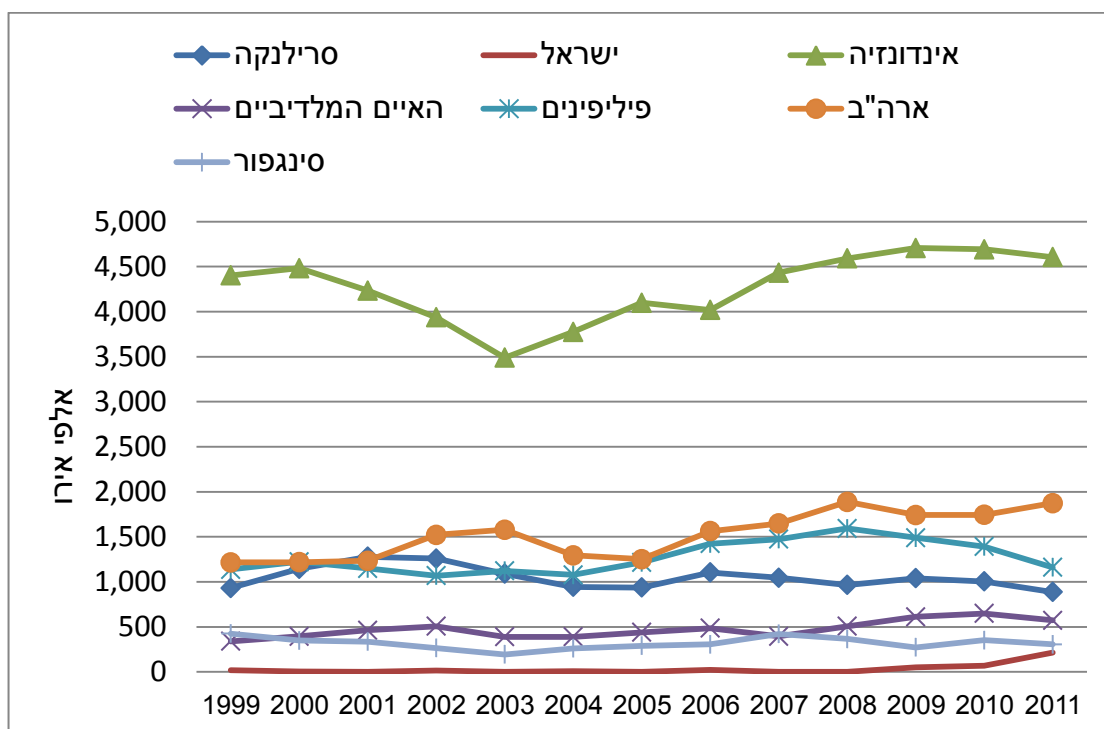
תרשים 7 : המקורות העיקריים ליבוא דגי נוי ימיים לאיחוד האירופי EU15, התפלגות באחוזים של ערך המכס CIF בשנת 2011



מקור: Eurostat

התפתחות היבוא של דגי נוי ימיים לאיחוד האירופי EU 15, על פי ערך המכס CIF מהמקורות העיקריים בשנים 1999-2011 מסוכמת בתרשים 8. במהלך כל התקופה הנוסקרת שמרה אינדונזיה על מעמדה כמקור החשוב ביותר ליבוא דגי נוי ימיים לאיחוד האירופי. לאחר ירידה בערך המכס של היבוא מאינדונזיה בראשית העשור, החל משנת 2003 ועד שנת 2009 עלה ערך היבוא מאינדונזיה בהתמדה עד לשנת 2009. בשלוש השנים האחרונות 2009-2011 נמצא ערך היבוא מאינדונזיה בסטגנציה. ערך זה עמד על כ- 4.6 מיליון אירו ב 2011. המקורות השניים והשלישיים בחשיבותם ליבוא דגי נוי ימיים לאיחוד האירופי היו ונשארו ארה"ב והפיליפינים, בהתאמה. ערך היבוא מארה"ב עלה כמעט באופן רציף מ 1.2 מיליון אירו ב 1999 ל כ- 1.9 מיליון אירו ב 2011. ערך היבוא מהפיליפינים הגיע לשיא של כ- 1.6 מיליון אירו ב 2008 ומאז הוא נמצא בירידה. בשנת 2011 היה ערך היבוא מהפיליפינים כ- 1.2 מיליון אירו. מקור חשוב נוסף ליבוא דגי נוי ימיים היא סרי לנקה. ערך היבוא מסרי לנקה הגיע לשיא של כ- 1.3 מיליון אירו בשנת 2001 ומאז הוא במגמת ירידה, עם יבוא בערך של כ- 900 אלף אירו בשנת 2011. מעניין לציין את ההתפתחות המהירה של היבוא של דגי הנוי הימיים מישראל בשנים 2009-2011. קודם לשנת 2009 היה היבוא של דגי נוי ימיים מישראל כמעט אפסי, בשנת 2011 היה ערך היבוא מישראל כ- 210 אלף אירו. העלייה ביבוא מישראל מעניינת במיוחד על רקע הסטגנציה בערך היבוא ממרבית המקורות האחרים באותן שנים. מקורות נוספים ליבוא דגי נוי ימיים הם סרי לנקה, האיים המלדיביים וסינגפור.

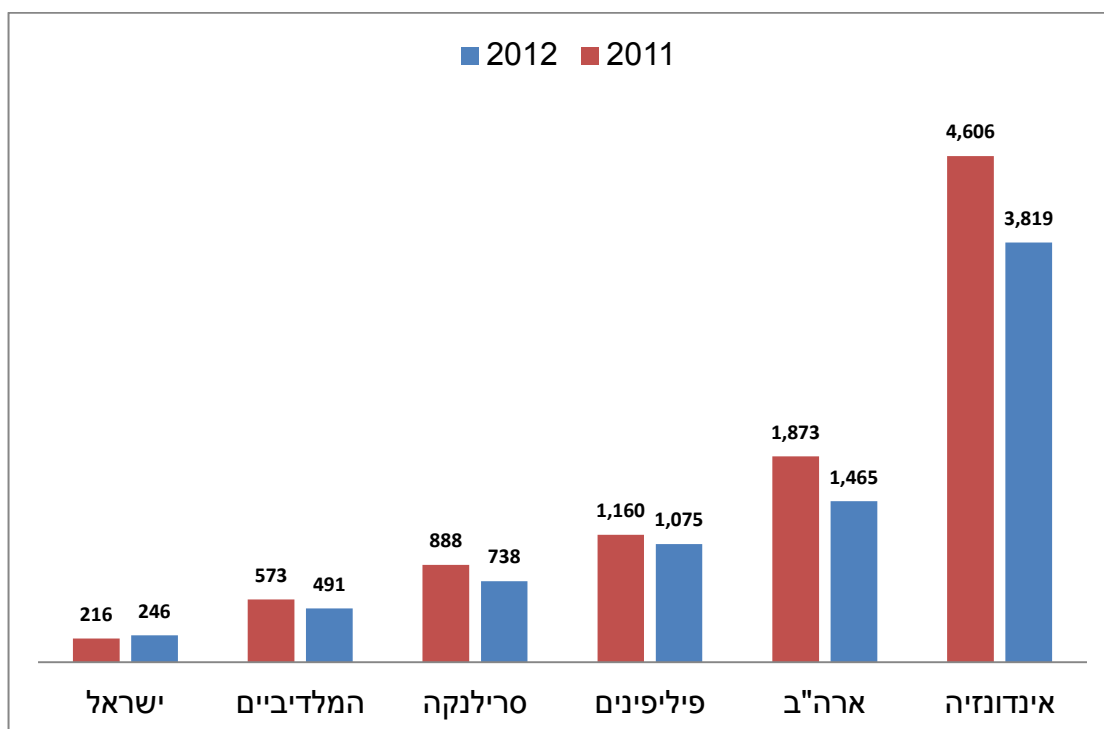
תרשים 8: התופחות ערך המכס CIF של היבוא של דגי נוי ימיים לאיחוד האירופי EU15 בשנים 1999-2011



מקור: Eurostat

בתרשים 9 מסוכם ערך המכס של היבוא של דגי נוי ימיים לאיחוד האירופי מהמקורות העיקריים בשנת 2011 כולה ובשנת 2012 בחודשים ינואר עד אוקטובר. ניתן להתרשם כי ערך היבוא ממרבית המקורות ב 2012 צפוי להיות דומה לזה שב 2011. ערך היבוא מהאיים המלדיביים ומישראל צפוי להיות במעט גבוה יותר ב 2012 בהשוואה ל 2011. עם זאת, יש לזכור כי אלה הן הערכות חלקיות בלבד.

תרשים 9: ערך היבוא לאיחוד האירופי EU 15 של דגי נוי ימיים, באלפי אירו CIF בשנת 2011 ובחודשים ינואר-אוקטובר בשנת 2012



מקור: Eurostat

התפתחות היבוא והיצוא של דגי נוי מיפן

הנתונים

הנתונים המוצגים להלן נלקחו מאתר המכס של משרד האוצר היפני. הנתונים לשנת 2012 אינם שלמים וחסרים את הנתונים לחודש דצמבר.

נתוני היבוא: בכל השנים קיים סיווג מיוחד המשותף לדגי זהב וקרפיונים ונפרד מדגי הנוי האחרים. בשנים 2011-2008 סיווג המכס לדגי זהב וקרפיונים הוא 030110010 הסיווג לכל דגי הנוי האחרים 030110020 בשנת 2012 שונו הסיווגים: יבוא דגי זהב וקרפיונים סווג תחת הקוד 030111100 דגים אחרים של מים מתוקים תחת הקוד 030111200 ודגי נוי ימיים סווגו בנפרד תחת הקוד 030119000.

נתוני היצוא: בכל התקופה דווח יצוא דגי הזהב תחת סיווג מכס מיוחד ונפרד. עד שנת 2011 יצוא דגי הנוי מיפן דווח תחת שני סיווגי מכס האחד 030110100 לדגי דגי זהב והשני 030110900 לדגי הנוי האחרים. בשנת 2012 נוסף סיווג נפרד 030111900 לדגי נוי ימיים. יצוא דגי הזהב דווח תחת הסיווג 030111100. דגי נוי אחרים של מים מתוקים דווחו תחת הסיווג 030119000.

יבוא דגי נוי ליפן

יבוא דגי נוי לא כולל דגי זהב וקרפיונים

התפתחות היבוא של דגי נוי ליפן לא כולל דגי זהב וקרפיונים במהלך השנים 2008 - 2012 (לא כולל יבוא בדצמבר 2012) מוצגת בתרשים 10 ובטבלאות 2 ו 3. בתרשים 10 מסוכמים ערך המכס של היבוא באלפי דולר CIF ומספרי הדגים המיובאים באלפים. במהלך מרבית התקופה הנסקרת לא היה קיים סיווג נפרד לדגי נוי ימיים ולכן הניתוח לכל השנים כולל גם את יבוא דגי הנוי הימיים. במהלך התקופה הנסקרת ירד ערך היבוא של דגי הנוי ליפן ללא דגי זהב וקרפיונים ב 40%

מכ- 27 מיליון דולר לכ- 17 מיליון דולר (תרשים 10 וטבלה 2). שיעור הירידה בערך היבוא מהמקורות העיקריים: סינגפור, אינדונזיה, ברזיל וקולומביה, היה נמוך במעט מ 30%. שיעור הירידה היה גבוה במיוחד, כ- 75% דווקא ביבוא מהמקורות "האחרים". המקור החשוב ביותר ליבוא במונחי ערך במהלך כל התקופה הייתה סינגפור ממנה יובאו דגים בערך של כ 3.3 מיליון דולר בכל אחת מהשנים 2011 ו 2012. המקור השני בחשיבותו במונחי ערך הייתה אינדונזיה, עם ערך יבוא הגבוה, בד"כ, מ 3 מיליון דולר. מקורות חשובים נוספים הם ברזיל, קולומביה ופרו. מכל אחת מהמדינות ברזיל וקולומביה יובאו בשנים האחרונות דגים בערך של כ- 2 מיליון דולר ומפרו בערך של למעלה ממיליון דולר. מספרם של הדגים המיובאים ירד בשיעור גבוה מהירידה בערכם. בין השנים 2008 ל 2012 ירד מספרם בכמחצית מ 58 אלף דגים לכ- 28 אלף דגים (טבלה 3 ותרשים 10). במונחי כמות הדגים המיובאים, הונג קונג הייתה ונשארה בין המקורות החשובים ביותר. עם זאת, כמות הדגים המיובאים מהונג קונג (או דרך הונג קונג) ירדה דרמטית במהלך התקופה הנסקרת מלמעלה מ 17.5 מיליון דגים ב 2008 ל 4.5 מיליון דגים בלבד ב 2012. מעניין לציין שמספרם של הדגים שיובאו מברזיל היה נמוך משמעותית בהשוואה למספרם של הדגים שיובאו מקולומביה וערכם הממוצע (לדג) היה גבוה פי שלושה ויותר מזה של הדגים שיובאו מקולומביה (ראה טבלה 4 בהמשך). הירידה הדרמטית ביבוא דגי הנוי ליפן בתקופה הנסקרת היא ככל הנראה תוצאה של החמרת המשבר הכלכלי הפוקד את המדינה בשנת 2008 ואשר אליו נוסף בשנת 2011 אסון הצונמי.

טבלה 2: ערך המכס באלפי דולר CIF, דגי נוי המיובאים ליפן לא כולל דגי זהב וקרפיונים. מקורות עיקריים בשנים 2012-2008*

שינוי באחוזים	2012	2011	2010	2009	2008	
2008-2012						
-24%	3,322	3,300	3,357	3,468	4,391	סינגפור
-27%	2,957	3,332	3,401	3,480	4,042	אינדונזיה
-30%	2,765	2,388	2,153	3,248	3,959	ברזיל
-24%	1,837	2,262	2,241	2,358	2,417	קולומביה
-8%	1,238	1,542	1,372	1,160	1,341	פרו
-32%	716	914	871	809	1,056	מלזיה
-41%	442	439	534	689	745	תאילנד
-66%	275	264	478	602	798	הונג-קונג
-74%	1,676	3,722	4,883	5,161	6,571	אחרים
-37%	17,238	20,173	21,301	22,984	27,327	סה"כ

*לא כולל דצמבר

2012 מקור: customs.go.jp

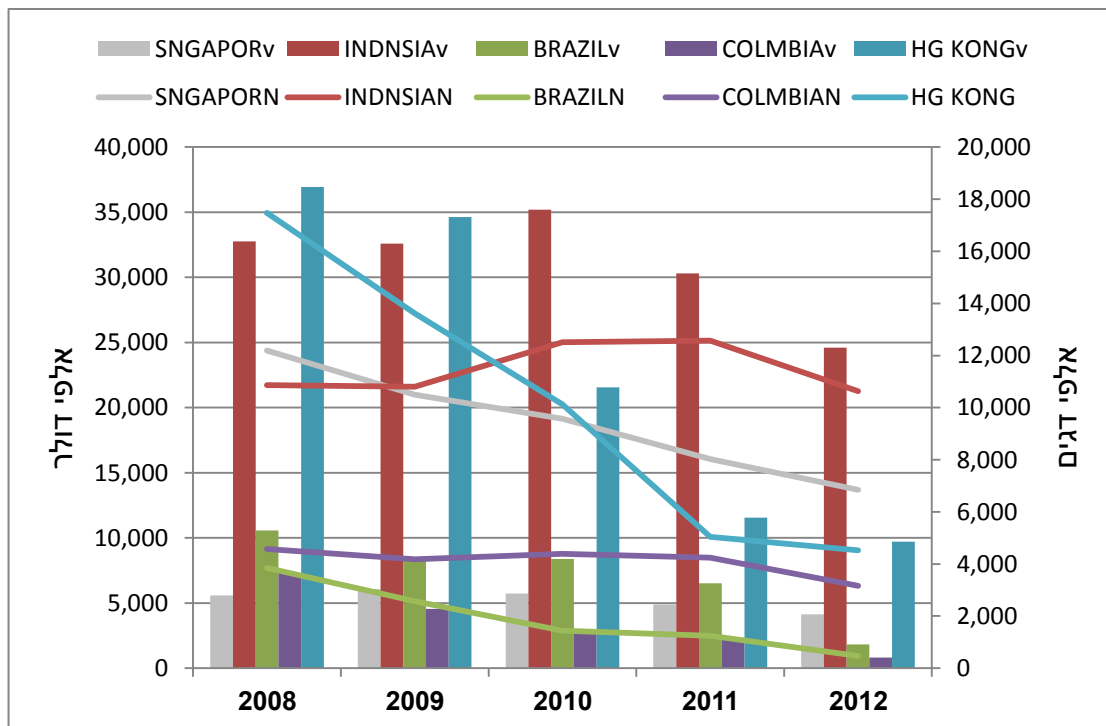
טבלה 3: יבוא דגי נוי ליפן , לא כולל דגי זהב וקרפיונים מהמקורות העיקריים בשנים 2012-2008 * באלפי דגים

שינוי באחוזים	2012	2011	2010	2009	2008	
2008-2012						
-44%	6,843	8,027	9,572	10,497	12,186	סינגפור
-2%	10,632	12,577	12,506	10,808	10,866	אינדונזיה
-88%	474	1,239	1,442	2,567	3,854	ברזיל
-31%	3,159	4,246	4,392	4,180	4,574	קולומביה
-39%	552	859	1,011	873	900	פרו
-39%	55	66	72	236	91	מלזיה
-65%	589	605	1,019	1,530	1,686	תאילנד
-74%	4,529	5,044	10,127	13,617	17,474	הונג קונג
-78%	1,372	2,822	3,501	3,796	6,135	אחרים
-51%	28,205	35,484	43,641	48,104	57,765	סה"כ

*לא כולל דצמבר 2012

מקור: customs.go.jp

תרשים 10: התפתחות היבוא של דגי נוי ליפן 2012-2008*. ערכי מכס באלפי דולר CIF וכמויות באלפי דגים, ממקורות עיקריים לא כולל דגי זהב וקרפיונים



*לא כולל דצמבר 2012

מקור: customs.go.jp

ערך היבוא הממוצע לדג נוי בדולר CIF לא כולל דגי זהב וקרפיונים, על פי מקור היבוא, מסוכם בטבלה 4. הערך הממוצע לדג מרביית המקורות נשאר יציב למדי במהלך התקופה הנסקרת. בטבלה בולט הערך הנמוך של הדגים המיובאים מהונג קונג, כ- 5 סנט דולר ארה"ב בלבד. הונג קונג נמנית בין מקורות היבוא החשובים ביותר במונחי כמות. מצד שני יוצאי דופן בגובהם הערכים של הדגים המיובאים ממלזיה, למעלה מ 10 דולר לדג, בד"כ. בהתאם, כמות הדגים המיובאים ממלזיה, כצפוי, הייתה קטנה במהלך מרבית השנים, כ- 55 אלף דגים ב 2012 (לא כולל דצמבר). הערך הממוצע של דג מסינגפור ואינדונזיה, בין המקורות החשובים ביותר ליבוא הן במונחי ערך והן במונחי כמות היה ב 2012 כ- 0.5 דולר ו 0.3 דולר, בהתאמה. נתון זה מעניין במיוחד מכיוון שסינגפור נמנית גם על מקורות היבוא החשובים ביותר לאיחוד האירופי, שוק היעד המרכזי ליצוא מישראל. ערכם הממוצע של הדגים מאמריקה הלטינית היה גבוה יותר. עם זאת, יש לזכור כי ערכי המכס כוללים גם את עלויות המשלוח. ערכם של הדגים שיובאו מברזיל היה למעלה מ 1 דולר ארה"ב בשנת 2012, נמוך במחצית מהערך הממוצע ב 2008 כ- 2 דולר לדג. ערכם הממוצע של הדגים מקולומביה היה כמחצית הדולר.

טבלה 4: ערך מכס CIF ממוצע בדולר לדג על פי מקור היבוא ליפן לא כולל דגי זהב וקרפיונים, 2012-2008

2012	2011	2010	2009	2008	
0.49	0.41	0.35	0.33	0.36	סינגפור
0.28	0.26	0.27	0.32	0.37	אינדונזיה
5.83	1.93	1.49	1.27	1.03	ברזיל
0.58	0.53	0.51	0.56	0.53	קולומביה
2.24	1.80	1.36	1.33	1.49	פרו
12.91	13.89	12.12	3.43	11.60	מלזיה
0.75	0.73	0.52	0.45	0.44	תאילנד
0.06	0.05	0.05	0.04	0.05	הונג קונג

מקור: customs.go.jp

יבוא דגי נוי ימיים

בשנת 2012 דווח לראשונה על ערך היבוא של דגי נוי ימיים תחת סיווג מכס נפרד. ערך היבוא של דגי הנוי הימיים בשנת 2012, לא כולל חודש דצמבר היה כ- 2.7 מיליון דולר CIF שהם כ- 15% מערך היבוא של דגי נוי ליפן באותה שנה. חלקם של דגי הנוי הימיים ביבוא דגי הנוי ליפן דומה לחלקם בערך היבוא לאיחוד האירופי. בדומה ליבוא לאיחוד האירופי, אינדונזיה וארה"ב הם המקורות החשובים ביותר. ערכו של היבוא ליפן מארה"ב ומאינדונזיה דומה, כ- 600 אלף דולר ו כ- 500 אלף דולר, בהתאמה. באיחוד האירופי נתחה של אינדונזיה בסך ערך היבוא גבוה יותר מזה של ארה"ב, כ- 40% ו כ-15%, בהתאמה. מקורות חשובים נוספים הם: איי מרשל, הפיליפינים, ברזיל ואוסטרליה. ערך היבוא מכל אחד ממקורות אלה היה נמוך מ 300 אלף דולר.

יבוא דגי זהב וקרפיונים

היבוא של דגי זהב וקרפיונים בערך של כ- 1.2 מיליון דולר CIF היווה כ- 6% מהיבוא של דגי נוי ליפן בערך של כ- 18.4 מיליון דולר ב 2012. בשונה מערך היבוא של הדגים האחרים, אשר ירד בכ- 40% במהלך התקופה הנסקרת, ערך היבוא של דגי זהב וקרפיונים היה יציב למדי. התפתחות ערך המכס באלפי דולרים של CIF של היבוא של דגי זהב וקרפיונים במהלך השנים 2008 - 2012 (לא כולל יבוא בדצמבר 2012) מוצגת בטבלה 5. בטבלה 6 מוצגות כמויות היבוא באלפי דגים. למרות היציבות בערך היבוא, כ- 1.3 מיליון דולר לשנה, מספרם של הדגים המיובאים ירד ביותר מ 25%. בשנת 2012 (לא כולל דצמבר) יובאו כ- 1.3 מיליון דגים בהשוואה לכ- 1.8 מיליון דגים ב 2008. בנתונים אלה יש בכדי לרמוז על עליה במחיר הממוצע לדג או על שינוי בתמהיל הדגים המיובאים תחת הסיווג "דגי זהב וקרפיונים". במונחי ערך היבוא סין הייתה ונשארה המקור החשוב ביותר, ממנה

יובאו ב 2012 דגים בערך של 750 אלף דולר. המקור השני בחשיבותו במונחי ערך היא סינגפור עם יבוא בערך של כ 300 אלף דולר בשנים האחרונות ולאחריה מלזיה. היבוא ממלזיה נמצא במגמת ירידה ובשנת 2012 היה ערך היבוא ממלזיה כ- 140 אלף דולר, כמחציתו של הערך ב 2008, כ- 300 אלף דולר. מקורות נוספים ליבוא היו תאילנד והונג קונג. במונחי מספר הדגים המיובאים סינגפור הינה, בד"כ, המקור החשוב ביותר ממנה יובאו בשנים האחרונות למעלה מחצי מיליון דגים בשנה. מספר הדגים המיובאים מסינגפור נמצא בירידה. בשנת 2008 יובאו ממנה כ- 724 אלף דגים. סין היא המקור השני בחשיבותו כאשר מספר הדגים המיובאים ממנה יציב למדי, כ- 500 אלף דגים מדי שנה. גם במספרי הדגים המיובאים, בדומה לערכם, נמצא היבוא ממלזיה במגמת ירידה ובשנת 2012 יובאו ממנה כ- 200 אלף דגים בהשוואה לכ- 440 אלף דגים ב 2008.

טבלה מספר 5: ערך המכס של יבוא דגי זהב וקרפיונים ליפן, באלפי דולרים CIF, 2012-2008*

2012	2011	2010	2009	2008	
749	591	609	683	572	סין
288	349	271	200	370	סינגפור
136	137	236	310	297	מלזיה
69	86	158	87	74	תאילנד
7	6	50	30	26	הונג-קונג
				8	ארה"ב
1,249	1,169	1,324	1,310	1,347	סה"כ

*לא כולל חודש דצמבר 2012

מקור: customs.go.jp.

טבלה מספר 6: יבוא דגי זהב וקרפיונים ליפן 2012-2008, מספרים באלפים *

2012	2011	2010	2009	2008	
459	463	565	512	493	סין
551	580	556	461	724	סינגפור
198	190	348	484	440	מלזיה
65	79	158	93	62	תאילנד
15	9	102	59	40	הונג-קונג
1,288	1,322	1,728	1,609	1,758	סה"כ

*לא כולל חודש דצמבר 2012

מקור: customs.go.jp.

ערך היבוא הממוצע לדג, על פי ערך המכס CIF מסוכם בטבלה 7. יש לזכור כי הנתונים הם נתונים ממוצעים לדגי זהב וקרפיונים יחדיו ולכן מושפעים מתמהיל הדגים המיובאים. מכל אחד מהמקורות ויכולים לשמש ללימוד המגמות בלבד. הערך הממוצע של דג המיובא מסין, שהיא המקור השני בחשיבותו ליבוא במונחי כמות, הוא הגבוה ביותר, כ- 1.6 דולר ב 2012. ערך הדגים ממרבית המקורות האחרים היה נמוך משמעותית 0.5-0.7 דולר לדג. ערכם של הדגים מתאילנד, מקור שולי ליבוא, היה כ- 1 דולר לדג. הערך הממוצע של דג מאותו מקור היה יציב למדי בשנים 2008-2011. ונמוך במעט ב 2012. יוצא דופן הוא ערך היבוא מסין, מקור היבוא החשוב ביותר, אשר הגיע לשיא של 1.6 דולר לדג בשנת 2012 בהשוואה לכ- 1.3 דולר ב 2011.

טבלה 7: ערך מכס ממוצע בדולר לדג CIF, דגי זהב וקרפיונים יבוא ליפן 2008-2012*

	2012	2011	2010	2009	2008	
סין	1.63	1.28	1.08	1.33	1.16	
סינגפור	0.52	0.60	0.49	0.43	0.51	
מלזיה	0.69	0.72	0.68	0.64	0.67	
תאילנד	1.05	1.09	1.00	0.93	1.20	
הונג קונג	0.49	0.64	0.49	0.51	0.66	

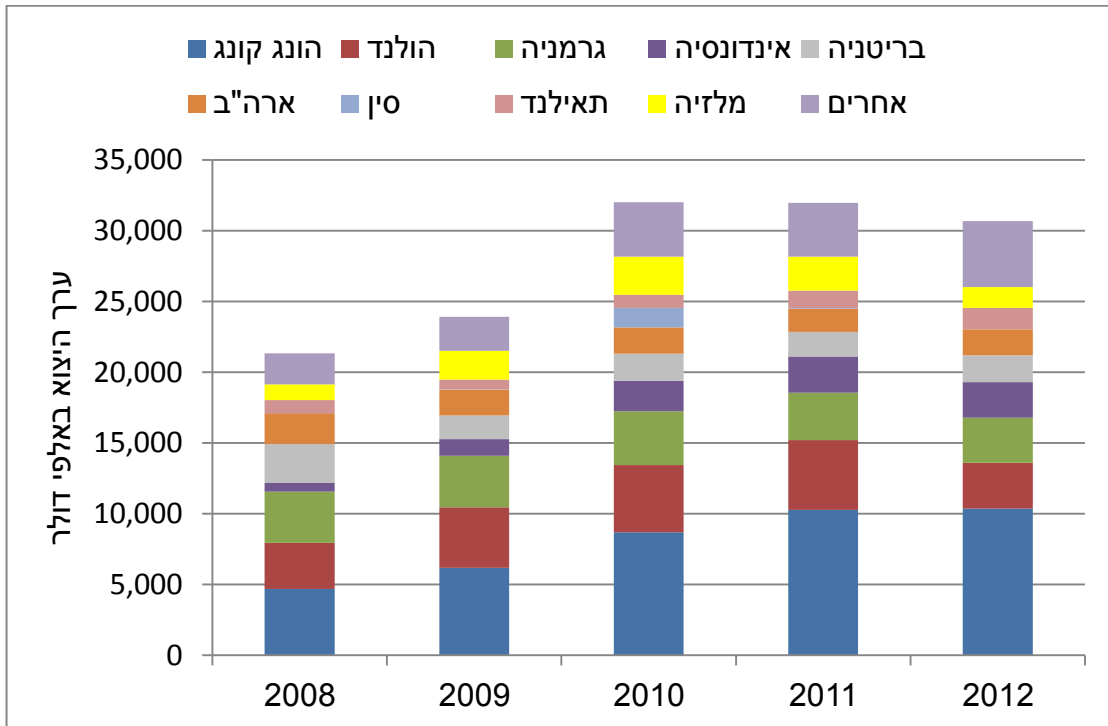
*לא כולל חודש דצמבר 2012

מקור: customs.go.jp.

יצוא דגי נוי מיפן

כזכור, בשנים האחרונות יפן היא המקור השלישי בחשיבותו ליבוא דגים לאיחוד האירופי. ערך היבוא מיפן נמוך בכ- 3 מיליון אירו בלבד מזה שמישראל. בתרשים 11 מסוכמת התפתחות ערך המכס באלפי דולרים FOB (Free On Board) של יצוא דגי הנוי מיפן לא כולל דגי זהב, לפי יעדים עיקריים. למרות הרישום של היצוא של דגי נוי ימיים בשנת 2012 תחת סיווג מכס נפרד הנתונים בתרשים 11 כוללים בשנת 2012 גם את היצוא של דגי נוי ימיים בערך של כ- 260 אלף דולר FOB. בניגוד לירידה בערך היבוא של דגי נוי ליפן בשנים 2008 עד 2012 ולסטגנציה ביבוא לאיחוד האירופי, ערך היצוא מיפן במונחים דולרים עלה. ערך היצוא של דגי נוי מיפן (לא כולל דגי זהב) עלה מכ- 20 מיליון דולר ב 2008 למעלה מ 30 מיליון דולר ב 2010 ומאז הוא שומר על רמה דומה. עם זאת, בתקופה הנסקרת פוחת שער הדולר לעומת שער היין (טבלה 8). ערכי המכס של יצוא של דגי הנוי באלפי יין יפני ובאלפי דולר מסוכמים בתרשים 12. לאחר שיא בערך היצוא ב 2010 עם יצוא בערך של כ- 2.8 מיליארד יין, ירד ערך היצוא בשנת 2011 לכ- 2.5 מיליארד יין וככל הנראה, יישאר ברמה דומה גם ב 2012. במהלך התקופה הנסקרת הפכה הונג קונג ליעד החשוב ביותר ליצוא דגי נוי מיפן. ככל הנראה, הדגים המיובאים להונג קונג מיוצאים ממנה ליעדים אחרים. בשנת 2012 כשליש מהיצוא, בערך של למעלה מ 10 מיליון דולר FOB הופנה ליעד זה. היעדים החשובים הנוספים נמצאים באיחוד האירופי, בשנת 2012 יוצאו דגים בערך של למעלה מ 10 מיליון דולר FOB לאיחוד האירופי. לכל אחת מהמדינות הולנד וגרמניה יוצאו בשנת 2012 דגים בערך של למעלה משלושה מיליון דולר. עוד ניתן להתרשם, כי היצוא לאינדונזיה ולתאילנד נמצא במגמת עליה עם יצוא של בערך של 2.5 מיליון דולר ו 1.5 מיליון דולר ב 2012, בהתאמה. מנתוני היבוא לארה"ב (בהמשך) ניתן ללמוד כי עיקר היצוא של דגי נוי מיפן לארה"ב הוא של דגי קוי.

תרשים 11: התפתחות ערך המכס באלפי דולרים FOB של היצוא של דגי נוי, לא כולל דגי זהב מיפן בשנים 2008-2012, יעדים עיקריים



*לא כולל חודש דצמבר 2012

מקור: customs.go.jp

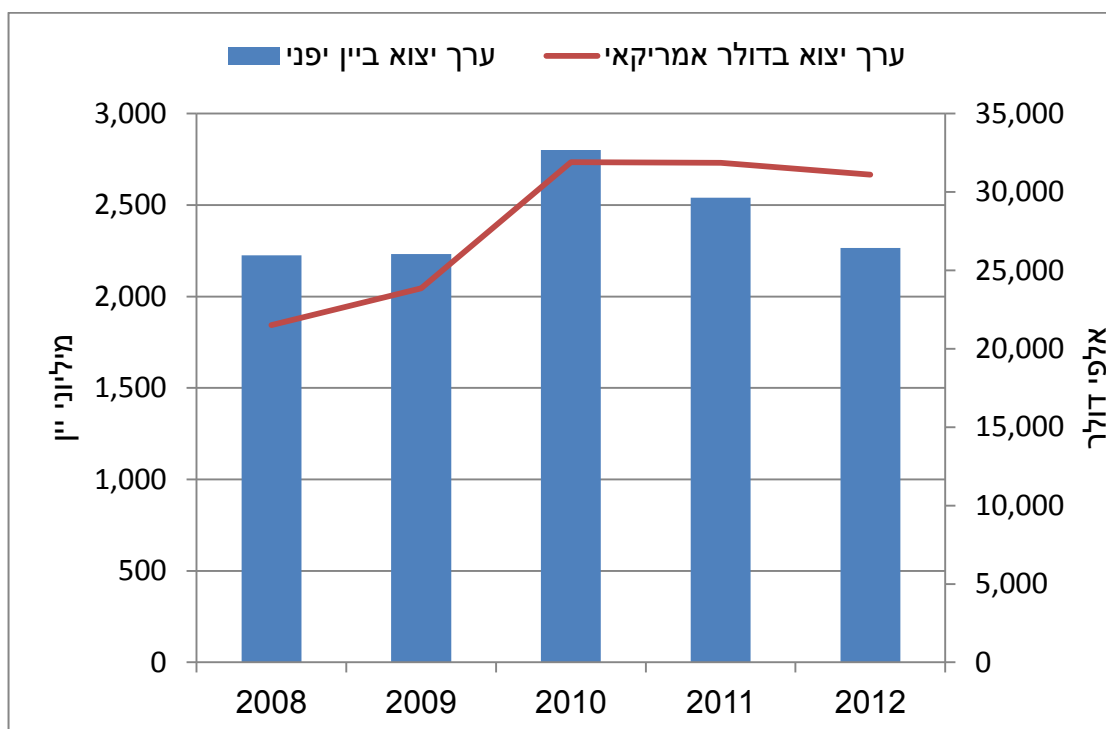
טבלה 8: שער היין היפני לעומת שער הדולר, ממוצע שנתי בשנים 2008-2012*

2012	2011	2010	2009	2008
73	80	88	94	103

*לא כולל חודש דצמבר

מקור: <http://www.x-rates.com>

**תרשים 12: התפתחות ערך המכס FOB של היצוא של דגי נוי מיפן, לא כולל דגי זהב ביין יפני
ובדולר ארה"ב, 2012-2008**



מקורות: <http://www.x-rates.com>, customs.go.jp

יצוא דגי זהב מיפן

ערך המכס של היצוא של דגי זהב מיפן בשנים 2012-2008 באלפי דולר FOB מסוכם בטבלה 9. ערך היצוא של דגי הזהב קטן ומגיע לכ-115 אלף דולר בלבד בשנת 2012. כ-70% מהיצוא מופנה לייעדים במזרח הרחוק; הונג קונג, טאיוואן ותאילנד והיתרה בעיקר לבריטניה ולבלגיה.

טבלה 9: ערך המכס באלפי דולר FOB של יצוא דגי זהב מיפן, בשנים 2012-2008

יעד	2012	2011	2010	2009	2008
בלגיה	16	17	11	10	3
סין		38			
הונג קונג	21	17			36
אינדונזיה					
ישראל			3	2	
סינגפור	4				
טיוואן	35	55	70	66	37
תאילנד	25	6	7	7	10
בריטניה	15	3			
ארה"ב					5
סה"כ	115	135	91	85	91

*לא כולל חודש דצמבר 2012

מקור: customs.go.jp

התפתחות היבוא והיצוא של דגי נוי מארה"ב

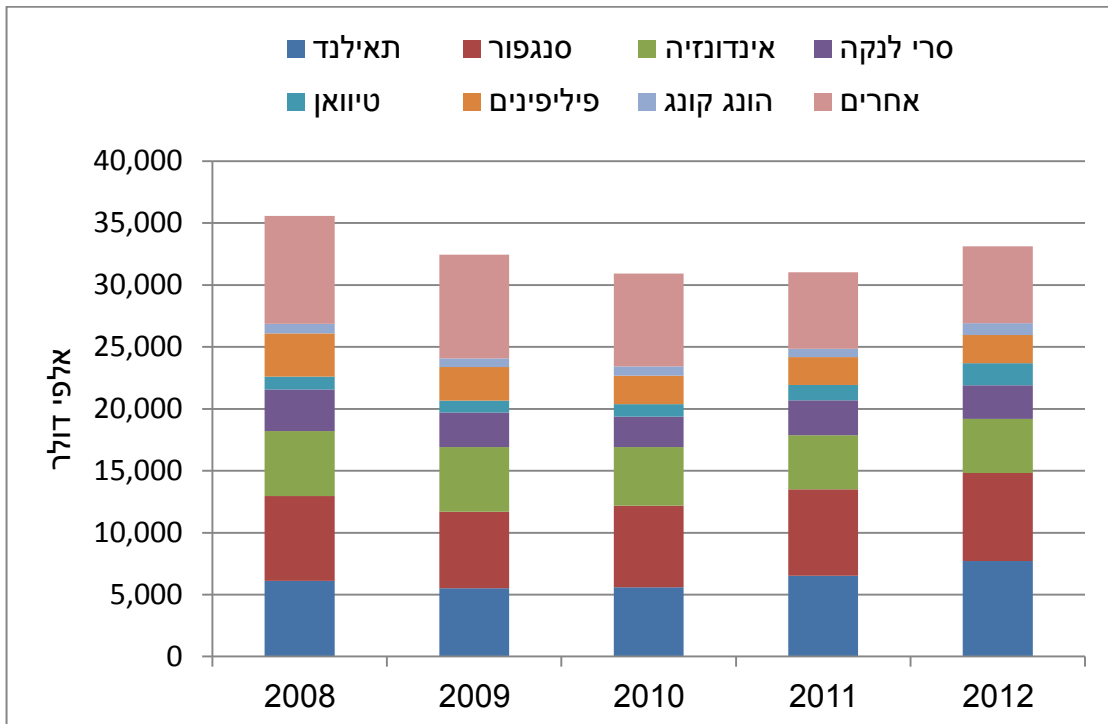
יבוא דגי נוי לארה"ב

נתוני היבוא של דגי נוי לארה"ב נשלפו מהאתר של הנציבות לסחר בינלאומי של ארה"ב (United State International Trade Commission). סיווגי המכס HTS ליבוא דגי נוי לארה"ב כוללים סיווג מיוחד המשותף לדגי זהב (Carassius auratus) וקרפיונים (Crucian carp). סיווג זה נפרד מדגי הנוי האחרים. הנתונים כוללים גם סיווג מיוחד ונפרד לדגי קוי (Cyprinus carpio). בנוסף קיים סיווג לכל דגי הנוי האחרים. החל משנת 2012 קיים סיווג נפרד גם לדגי נוי ימיים.

בתרשים 13 מסוכמת התפתחות ערך המכס CIF של יבוא דגי נוי לארה"ב לא כולל ערך היבוא של דגי זהב, קרפיונים ודגי קוי מהמקורות העיקריים. נתונים אלה דווחו בשנים 2008-2011 תחת הסיווג HTS 301100090 ובשנת 2012 תחת הסיווג HTS 301100090. למרות שבשנת 2012 קיים דיווח נפרד של יבוא דגי הנוי הימיים תחת הסיווג HTS 301190000 נתוני היבוא בתרשים כוללים גם את ערך היבוא של דגי הנוי הימיים.

בשנים 2009-2012 היה ערך היבוא מידי שנה, גבוה במעט מ 30 מיליון דולר. ערך זה כמעט וכפול מערך היבוא ליפן אך נמוך מאוד מהיבוא בערך של כ- 82.5 מיליון דולר באיחוד האירופי. לאחר ירידה בשנים 2008-2010 וסטגנציה בשנים 2010-2011 חלה בשנת 2012 לראשונה עליה בערך של כ- 2 מיליון דולר ביבוא. המקור החשוב ביותר ליבוא היא תאילנד ממנה יבואו דגים בערך של כ- 7.7 מיליון דולר ב 2012. ערך היבוא מתאילנד עלה מדי שנה בתקופה הנסקרת. מסינגפור יבואו דגי נוי בערך של כ- 7 מיליון דולר ומאינדונזיה בערך של כ- 4.4 מיליון דולר. המקור הרביעי בחשיבותו היא סרי לנקה עם יבוא של כ- 2.7 מיליון דולר בכל אחת מהשנים, 2011 ו 2012. מקורות חשובים נוספים הם הפיליפינים וטאיוואן עם יבוא בערך של 2.3 מיליון דולר ו 1.8 מיליון דולר ב 2012, בהתאמה.

תרשים 13: התפתחות ערך המכס באלפי דולר CIF של יבוא דגי נוי לארה"ב, לא כולל דגי זהב ודגי קוי, מקורות עיקריים בשנים 2008-2012



מקור: usitc.gov

ערך המכס של יבוא דגי זהב וקרפיונים לארה"ב (סיווגי מכס 301110020 HTS ו 301100020 HTS) באלפי דולרים CIF מסוכם בטבלה 10. יבוא דגי הזהב והקרפיונים בערך של כ- 3 מיליון דולר CIF ב 2012 היווה כ- 8% מהיבוא בערך של כ- 38.5 מיליון דולר של דגי הנוי מכל הסוגים, באותה שנה. ערך זה גבוה ביותר מפי שניים מערך היבוא של מינים אלה ליפן. בניגוד ליציבות בערך היבוא של מינים אלה ליפן ערך היבוא שלהם לארה"ב ירד במהלך השנים 2008-2012 ביותר מ 40%. המקור החשוב ביותר ליבוא הייתה ונשארה סינגפור. בעוד שהיבוא משאר המקורות החשובים נמצא במגמת ירידה הרי שערך היבוא מסינגפור יציב למדי, למעלה ממיליון דולר מדי שנה. מקורות חשובים נוספים הם הונג קונג עם יבוא בערך של כ- 800 אלף דולר וסין עם יבוא בערך של כ- 600 אלף דולר ב 2012. ערך היבוא מסין נמצא במגמת ירידה בהשוואה לכ- 1.1 מיליון דולר ב 2008. ערך היבוא מתאילנד ירד דרמטית מלמעלה ממיליון דולר ב 2008 לכ- 250 אלף דולר בלבד ב 2012. מעניין לציין כי ב 2011 וב 2012 דווח על יבוא, בערך של אלפי דולר בודדים מישראל.

טבלה 10: ערך המכס באלפי דולר CIF של היבוא של דגי זהב וקרפיונים לארה"ב, מקורות עיקריים 2012-2008

2012	2011	2010	2009	2008	
1,262	1,050	936	1,071	1,427	סינגפור
802	1,115	997	839	1,059	הונג קונג
587	510	610	928	1,122	סין
250	572	924	1,044	1,159	תאילנד
65	227	281	320	323	מלזיה
9	5	0	0	0	ישראל
9	23	27	12	6	אחרים
2,984	3,503	3,774	4,214	5,096	סה"כ

מקור: usitc.gov

יבוא דגי קוי לארה"ב מדווח תחת סיווגי המכס 301100010 HTS ו 301110010 HTS. ערך המכס של היבוא באלפי דולר CIF בשנים 2012-2008 מסוכם בטבלה 11. בארבע השנים האחרונות, מאז 2009 ערך היבוא של דגי הקוי, כ- 2.5 מיליון דולר, יציב למדי. זאת לאחר ירידה של כ- 30% בערך היבוא בשנת 2009 בהשוואה לשנת 2008. היציבות בערך היבוא של דגי הקוי בולטת על רקע של ירידה כ- 30% בערך היבוא של דגי הזהב בתקופה המקבילה. המקור העיקרי ליבוא היא יפן עם יבוא בערך של כ- 1.8 מיליון דולר ולאחריה, בפיגור ניכר, מלזיה עם יבוא של כ- 500 אלף דולר מדי שנה. מעניין לציין כי קיים גם יבוא מישראל בערך של מספר עשרות אלפי דולרים לשנה.

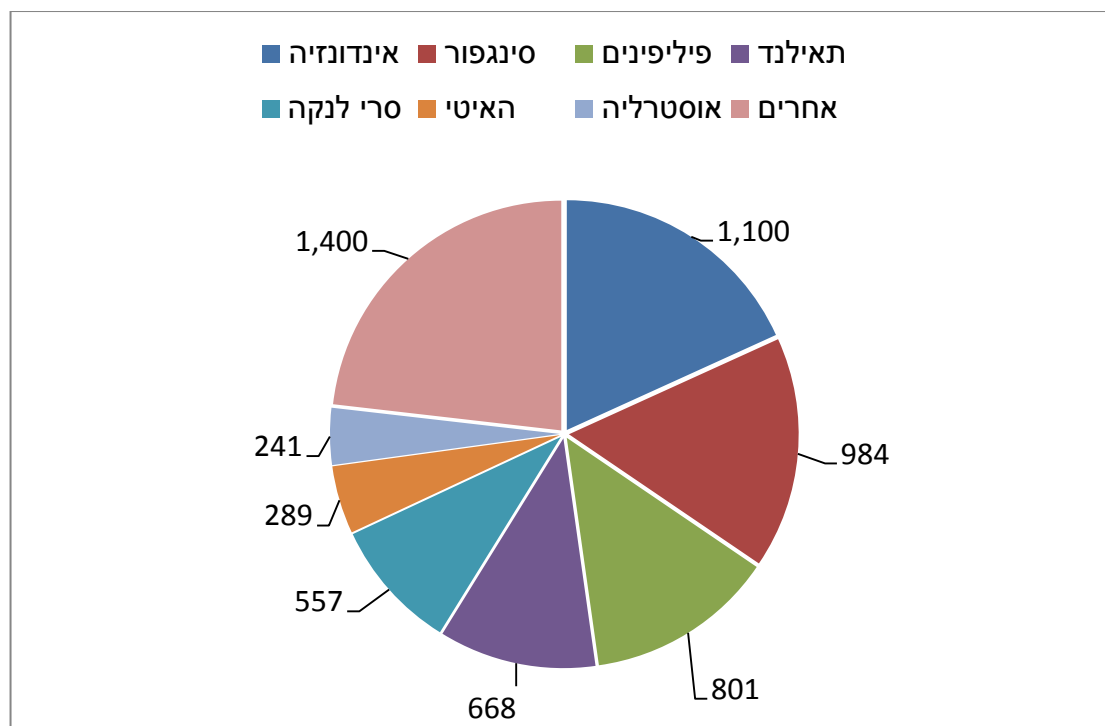
טבלה 11: ערך המכס באלפי דולר CIF של יבוא דגי קוי לארה"ב, מקורות עיקריים 2012-2008

2012	2011	2010	2009	2008	
1,850	1,599	1,828	1,745	1,980	יפן
484	555	426	378	580	מלזיה
49	131	86	106	145	טאיוואן
33	65	21	81	66	ישראל
10	140	53	65	108	תאילנד
26	146	101	75	665	אחרים
2,452	2,635	2,515	2,449	3,547	סה"כ

מקור: usitc.gov

בשנת 2012 דווח לראשונה יבוא דגי הנוי הימיים לארה"ב תחת קוד מכס נפרד HTS 301190000. ערך היבוא CIF ב 2012 הסתכם בכ- 6 מיליון דולר שהם כ- 15% מערך היבוא של דגי נוי מכל הסוגים. שיעור זה דומה לחלקם של דגי הנוי ביבוא לאיחוד האירופי וליפן. המקורות העיקריים ליבוא היו אינדונזיה, וסינגפור מכל אחת הן יבואו דגים בערך של כמיליון דולר. מקורות חשובים נוספים היו הפיליפינים, תאילנד וסרי לנקה עם יבוא בערך של 800, 700 ו 600 אלף דולר, בהתאמה. הנתונים מסוכמים בתרשים 14. מישראל יבואו דגים בערך של כ- 4,000 דולר (לא בתרשים).

תרשים 14: ערך המכס באלפי דולר CIF של יבוא דגי נוי ימיים לארה"ב ב 2012, מקורות עיקריים



מקור: usitc.gov

יצוא דגי נוי מארה"ב

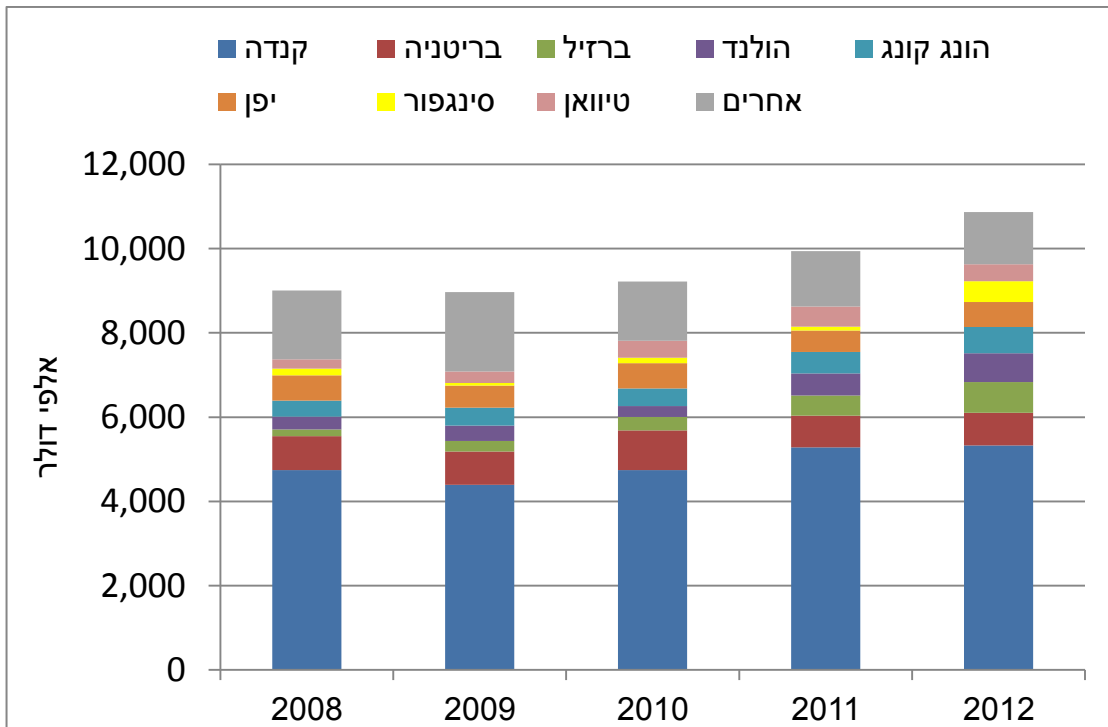
ערך היצוא מארה"ב מדווח בערכים דולריים בנמל ארה"ב הכוללים את עלות ההובלה לנמל, הביטוח והוצאות נוספות ואינם כוללים את עלות ההעמסה על המוביל (FAS (Free Alongside Ship). כל היצוא של דגי נוי מדווח עד 2011 תחת הסיווג HTS 301100000. בשנת 2012 היצוא של דגי נוי של מים מתוקים מדווח תחת הסיווג HTS 301110000 והיצוא של דגי נוי ימיים תחת הסיווג HTS 301190000. הניתוח שלהלן מתייחס גם בשנת 2012 לכל היצוא, כולל זה של דגי נוי ימיים.

ערך המכס של היצוא של באלפי דולר FAS נמצא בשנים 2008-2012 במגמה של עליה מתונה. בשנת 2012 היה ערך היצוא כ- 11 מיליון דולר בהשוואה לכ- 9 מיליון דולר ב 2008 (תרשים 15). היעד החשוב ביותר ליצוא דגי נוי מארה"ב במהלך כל התקופה היא קנדה, אליה מופנה כמחצית היצוא. ערך זה עמד על כ- 5 מיליון דולר FAS ב 2012. ככל הנראה, חשיבותה של קנדה כשוק יעד ליצוא היא ההסבר לעליה בערך היצוא מארה"ב בתקופה שערך היבוא נמצא בסטגנציה בשוקי אירופה ובריחה ביפן. יעדים חשובים נוספים הן בריטניה והולנד עם יצוא בערך של כ- 800 אלף דולר לכל אחת ב 2012. מבין כל היעדים היצוא לברזיל התפתח בצורה המרשימה ביותר מכ- 160 אלף דולר ב 2008 לכ- 730 אלף דולר ב 2012. יתכן ויש בכך עדות להידלדלות האוכלוסיות של דגי הנוי בטבע בברזיל. יעדים חשובים נוספים: הונג קונג, יפן וסינגפור שוכנים במזרח הרחוק. היצוא

להונג קונג וסינגפור בערך של כ- 500 אלף דולר ו כ- 600 אלף דולר ב 2012, בהתאמה, גדל בתקופה הנסקרת. ערך היצוא ליפן היה קבוע למדי, כ- 600 אלף דולר מדי שנה.

ערך היצוא של דגי נוי ימיים עמד ב 2012 על כ- 3 מיליון דולר. כשליש מערך היצוא, כמיליון דולר, הופנה לקנדה. יצוא בערך של 400 אלף דולר הופנה לכל אחד מהיעדים ברזיל והונג קונג. היצוא המצרפי לשלושת היעדים המרכזיים באיחוד האירופי: גרמניה, בריטניה והולנד הסתכם בכ- 400 אלף דולר.

תרשים 15: התפתחות ערך המכס בדולרים של יצוא דגי נוי מארה"ב בשנים 2008-2012, יעדים עיקריים



מקור: usitc.gov

המגמות העיקריות בסחר הבינלאומי בשווקים הנסקרים

התפתחות היצוא מישראל

במרוצת השנים ישראל הפכה למקור השני בחשיבותו ליבוא דגי נוי של מים מתוקים לאיחוד האירופי, ונהנית מעליה נמרצת בערך היבוא במהלך מרבית התקופה. בשנת 2011 היווה היבוא של דגי נוי של מים מתוקים מישראל בערך של כ- 13 מיליון אירו (כ- 17.3 מיליון דולר) כ- 16% מערך היבוא לאיחוד האירופי (EU15). גם בנתוני היצוא מישראל ניתן להתרשם מהעלייה הרציפה בערך היצוא בתקופה הנסקרת. למרות זאת, מספר דגי הנוי המיוצאים מישראל, כ- 18 מיליון דגים טרופיים וכ- 24.5 מיליון דגים של מים קרים נמצא בסטגנציה בשנים 2010 ו- 2011. חשוב לזכור כי צמיחת היצוא של דגי נוי מישראל התאפשרה על חשבון צמצום היבוא ממקורות מתחרים וכי ערך היבוא לשוק האירופי בסטגנציה. צמיחה נוספת של היצוא מישראל לשוקי האיחוד האירופי תתאפשר רק על ידי דחיקה נוספת של המתחרים. נתון חשוב זה צריך לעמוד לנגד עיניהם של הגורמים, פרטיים וציבוריים, המתכננים את המשך פיתוח הענף בארץ.

שוקי היצוא ויבוא של דגי נוי של מים מתוקים ביפן ובארה"ב

התמונה העולה מנתוני המכס של ארה"ב ושל יפן היא כי שוקי היעד העיקריים של מדינות אלה שונים מאד משוקי היעד של היצוא מישראל. כמחצית מערך היצוא של ארה"ב, כ- 5 מיליון דולר בשנה FAS, מופנה לשוק קנדה. עם זאת, גם בריטניה והולנד הן יעדים חשובים ליצוא מארה"ב. נתח של כ- 70% מערך היצוא מיפן מופנה ליעדים במזרח הרחוק: הונג קונג, טאיוואן ותאילנד. היתרה מיוצאת בעיקר לבריטניה ולבלגיה.

בשונה מהצמיחה המרשימה ביצוא דגי הנוי מישראל ערך היצוא של דגי נוי מיפן במונחים דולריים, שומר על יציבות מאז 2010, כ- 30 מיליון דולר FOB. ערך היצוא מארה"ב נמצא בשנים 2012-2008 במגמה של עליה מתונה. בשנת 2012 היה ערך היצוא FAS כ- 11 מיליון דולר בהשוואה לכ- 9 מיליון דולר ב- 2008.

ערך היבוא השנתי לארה"ב בשנים האחרונות היה גבוה מעט מ- 30 מיליון דולר CIF. ערך זה כמעט כפול מערך היבוא ליפן אך נמוך מאוד מהיבוא בערך של כ- 82.5 מיליון דולר ב- 2011 לאיחוד האירופי. המקור החשוב ביותר ליבוא דגי נוי של מים מתוקים לארה"ב היא תאילנד ממנה יבוא דגים בערך של כ- 7.7 מיליון דולר ב- 2012. תאילנד היא מקור שולי בלבד ליבוא דגים לאיחוד האירופי (כ- 5% מערך היבוא) וליפן.

בניגוד לסטגנציה ביבוא לאיחוד האירופי, היבוא של דגי הנוי ליפן (לא כולל יבוא דגי זהב וקרפיונים) חווה בשנים האחרונות משבר חמור. ככל הנראה מתוצאותיהם של החמרת המשבר הכלכלי שפוקד את המדינה בשנת 2008 אשר אליו נוסף אסון הצונמי ב- 2011. במונחי ערך חלה ירידה בכ- 40% בערך היבוא מכ- 27 מיליון דולר לכ- 17 מיליון דולר ואילו במונחי כמות הירידה אף חריפה עוד יותר. מספרם הדגים המיובאים ירד במחצית מ- 58 מיליון דגים לכ- 28 מיליון דגים. המקורות החשובים ביותר ליבוא דגי נוי ליפן הם סינגפור ואינדונזיה. שאינדונזיה היא מקור שולי בלבד ליבוא ישיר של דגי נוי של מים מתוקים לאיחוד האירופי.

התפתחות היצוא והיבוא של דגי מים קרים

בנתוני היבוא ליפן ולארה"ב נרשם היבוא של דגי זהב וקרפיונים תחת סיווג משותף ונפרד מדגי הנוי האחרים. ביבוא לארה"ב נרשם גם היבוא של דגי הקוי תחת סיווג נפרד.

היבוא של דגי זהב וקרפיונים ליפן בתקופה הנסקרת בערך של כ- 1.2 מיליון דולר CIF היווה כ- 6% מערך היבוא של דגי נוי ליפן ב- 2012. בשונה מדגי הנוי האחרים, ערך היבוא של דגי זהב וקרפיונים היה יציב למדי. עם זאת מספרם של הדגים המיובאים ירד ביותר מ- 25%. בשנת 2012 (לא כולל דצמבר) יבואו כ- 1.3 מיליון דגים בהשוואה לכ- 1.8 מיליון דגים ב- 2008. בנתונים אלה יש בכדי

לרמז על עליה במחיר הממוצע לדג או על שינוי בתמהיל הדגים המיובאים תחת הסיווג "דגי זהב וקרפיונים". במונחי ערך, סין הייתה ונשארה המקור החשוב ביותר ליבוא. במונחי מספר הדגים המיובאים סינגפור הינה, בד"כ, המקור החשוב ביותר עם יבוא של למעלה מחצי מיליון דגים בשנה. הערך הממוצע של דג (דג זהב או קרפיון) המיובא מסיין, הוא הגבוה ביותר, כ- 1.6 דולר ב-2012. ערך הדגים ממרבית המקורות האחרים היה נמוך משמעותית 0.5-0.7 דולר CIF לדג. ערך היבוא של דגי הזהב והקרפיונים לארה"ב ב-2012 היה כ- 3 מיליון דולר CIF, יותר מכפול מערך היבוא של מינים אלה ליפן. חשוב יש לזכור כי ערך היבוא הינו CIF (Cost Insurance and Freight) וכולל גם את עלות ההובלה. בניגוד ליציבות בערך היבוא של מינים אלה ליפן ערך היבוא לארה"ב ירד במהלך התקופה הנסקרת ביותר מ-40%. המקור החשוב ביותר ליבוא לארה"ב היא סינגפור. סינגפור היא גם המקור השני (אחרי סין) בחשיבותו במונחי ערך, ליבוא מינים אלה ליפן. ערך היבוא של דגי הקוי לארה"ב בארבע השנים האחרונות היה נמוך מעט מזה של דגי הזהב והקרפיונים ויצב למדי, כ- 2.5 מיליון דולר מדי שנה. היציבות בערך היבוא של דגי הקוי לארה"ב בולטת על רקע של הירידה בערך היבוא של דגי הזהב והקרפיונים בתקופה המקבילה. המקור העיקרי ליבוא דגי קוי היא יפן עם יבוא בערך של כ- 1.8 מיליון דולר ולאחריה, בפיגור ניכר, מלזיה עם יבוא של כ- 500 אלף דולר מדי שנה. מנתוני היבוא של ארה"ב ניתן ללמוד כי מרבית היצוא של דגי נוי מיפן לארה"ב הוא של דגי קוי. יצוא דגי הזהב מיפן, בערך של כ- 115 אלף דולר לכל היעדים ב-2012 הוא כמעט זניח.

התפתחות השוק לדגי נוי ימיים

בשנים האחרונות עלה ההיצע של דגי נוי ימיים מגידול בשבי. בנוסף, שיפורים טכנולוגיים באקווריומים מקלים על גידול דגי נוי ימיים בבתי החובבים. למרות זאת, השוק לדגי נוי ימיים באיחוד האירופי מתפתח באיטיות. משנת 1999 ועד 2011 עלה ערך היבוא של דגי נוי ימיים מ-כ- 10 מיליון אירו לכ- 12.5 מיליון אירו. ערך זה נמצא בסטגנציה מאז שנת 2008. היבוא מישראל עדיין נמוך מאד, אך הוא מתפתח בשנים האחרונות. קודם לשנת 2009 היה היבוא של דגי נוי ימיים מישראל כמעט אפסי, בשנת 2011 עמד ערך היבוא מישראל על כ- 210 אלף אירו.

חלקם של דגי הנוי הימיים בערך היבוא של דגי נוי לאיחוד האירופי בשנת 2011 היה כ- 13% בלבד. עם זאת, יש לזכור כי בתקופה המקבילה ירד ערך היבוא לאיחוד האירופי (ממקורות באיחוד ומחוצה לו) של דגי נוי של מים מתוקים מ- 86 מיליון אירו ל- 82.5 מיליון אירו. ביפן ובארה"ב הוחל ברישום היבוא של דגי נוי ימיים תחת קוד מכס נפרד רק בשנת 2012. חלקם בערך היבוא של דגי הנוי הן ליפן והן לארה"ב היה כ- 15%.

מעניין לציין כי המקורות החשובים ליבוא דגי נוי ימיים לאיחוד האירופי: אינדונזיה, ארה"ב והפיליפינים שונים מאלה ליבוא של דגי נוי של מים מתוקים. אינדונזיה, שהינה מקור זניח לדגי נוי של מים מתוקים הייתה המקור לכמעט 40% מדגי הנוי הימיים שיובאו לאיחוד האירופי. בדומה לתמונת היבוא באיחוד האירופי, אינדונזיה וארה"ב הם המקורות החשובים ביותר ליבוא דגי נוי ימיים ליפן. אך בשונה מהאיחוד האירופי ערך היבוא מארה"ב ומאינדונזיה ליפן דומה, כ- 500 אלף דולר מכל אחת. אינדונזיה נמנית גם בין המקורות החשובים ליבוא דגי נוי ימיים לארה"ב. סינגפור היא המקור השני בחשיבותו ליבוא דגי נוי ימיים לארה"ב.

סיכום ומסקנות

תמונת המצב בשווקים הנסקרים

ערך היבוא לשוק האירופי (EU 15) כ- 82.5 מיליון אירו CIF ב 2011 נמצא בסטגנציה. ערך היבוא לכל אחד מהיעדים, ארה"ב ויפן, בשנים האחרונות הוא כ- 30 מיליון דולר CIF. היבוא לארה"ב מראה ב 2012 התאוששות קלה לאחר מספר שנים של סטגנציה ואילו היבוא ליפן נמצא בירידה מתמשכת.

ערך היבוא של דגי זהב וקרפיונים ליפן ב 2012 עמד על כ- 1.25 מיליון דולר, כ- 60% מהם מסין. ערך היבוא של מינים אלה לארה"ב באותה שנה היה כ- 3 מיליון דולר כ- 40% מהם מסינגפור. ערך היבוא של דגי הקוי לארה"ב נמוך מעט מזה של דגי הזהב והקרפיונים ועמד על כ- 2.5 מיליון דולר ב 2012. מתוכם, דגי קוי בערך של כ- 1.8 מיליון דולר יבואו מיפן.

לסינגפור 40% מערך היבוא לאיחוד האירופי של דגי נוי של מים מתוקים. תאילנד היא המקור החשוב ביותר ליבוא לארה"ב עם כ- 25% מערך היבוא. לסינגפור ולאינדונזיה כ- 20% מערך היבוא לארה"ב, כל אחת. גם ביפן לסינגפור כ- 20% מערך היבוא.

ערך היצוא של דגי הנוי של מים מתוקים מיפן הוא כ- 30 מיליון דולר, כשליש מערך היצוא מופנה להונג קונג וככל הנראה משם מיוצא מחדש ליעדים אחרים.

ערך היצוא מארה"ב נמוך יחסית, כ- 11 מיליון דולר FAS ב 2012, מחצית מהיצוא מופנית לקנדה.

השוק ליבוא דגי נוי ימיים מתפתח באיטיות. ערך היבוא של דגי הנוי הימיים לשוקי האיחוד האירופי ויפן הוא כ- 15% מערך היבוא בשנים האחרונות. אינדונזיה היא המקור החשוב ביותר ליבוא דגי נוי ימיים, חלקה בערך הדגים המיובאים שונה בשווקים השונים.

תמונת המצב בענף בישראל וכיווני פיתוח אפשריים

מרביתן של חברות היצוא בארץ עוסקות גם בגידול. היצואנים בארץ נבדלים זה מזה במקורות האספקה, בטיב ההתקשרויות עם הספקים השונים בארץ ובהיקף הגידול העצמי. היעדים העיקריים ליצוא דגי נוי מישראל הם שוקי מערב אירופה ואנגליה. במרוצת השנים ישראל הפכה למקור השני בחשיבותו ליבוא דגי נוי של מים מתוקים לאיחוד האירופי. בשנת 2011 היווה היבוא של דגי נוי של מים מתוקים מישראל בערך של כ- 13 מיליון אירו כ- 16% מערך היבוא לאיחוד האירופי (EU15). נתח השוק של ישראל בדגי מים קרים גבוה במרבית השווקים באירופה. באנגליה יש ליצוא מישראל נתח של כ- 40% מהשוק. צמיחת היצוא של דגי נוי מישראל התאפשרה, על ידי דחיקת המתחרים. בשנים האחרונות השוק האירופי נתון במשבר כלכלי וערך היבוא לשוק האירופי נמצא בסטגנציה. בין סימניו של המשבר הכלכלי ניתן למנות עליה בביקוש למינים פשוטים וזולים במקומם של מינים נדירים ויקרים וירידה בפרמיית המחיר עבור תוצרת איכותית. הלקוחות מחזיקים במלאים קטנים יותר ונזקקים לאשראי לתקופות ארוכות. הרווחיות בענף נפגעת גם מהגידול בכוחן של הרשתות שמביא עמו ירידה בשולי הרווח. גורם נוסף לירידה בביקוש הוא השינוי בתרבות הפנאי ובפופולריות של גידול דגי נוי כתחביב. לקשיים בענף ולירידה ביצוא ישנן גם סיבות נוספות על המשבר הכלכלי. היצוא מישראל רגיש במיוחד לתחרות מאחר ובישראל מגדלים מגוון קטן יחסית של מינים, ומייצאים כמויות גדולות יחסית מאותם מינים. בשנה האחרונה התגברה התחרות מצד סרי לנקה ואינדונזיה, להן סל מינים דומה לזה המיוצא מישראל, בניהם הגופי, המהווה מפתח ליצואם של המינים הנוספים מישראל. זאת ועוד, היצואנים בסרי לנקה ובאינדונזיה משווקים במחירים נמוכים לאין שיעור מהמחירים בהם ניתן לייצא את אותם המינים מישראל. תחרות חדשה זאת היא בין הגורמים המרכזיים למשבר ברווחיות הענף בישראל. מניתוח נתוני הסחר הבינלאומי ומהשיחות עם היצואנים והמגדלים עולה כי פיתוחם של שווקים חדשים חיוני לשיקום הענף. באותן השיחות עלו מגוון

נושאים בהם המערכת הציבורית יכולה לתמוך בפיתוח הענף הן מן ההיבט המנהלי והן באמצעות מערכת המחקר וההדרכה. ביניהם: פיתוח פרוטוקולי גידול למינים חדשים, שיפור האיכות ופתרון בעיות בנושא מחלות, שיפור ההזנה ועוד.

מקורות

1. אגף הדיג , משרד החקלאות ופיתוח הכפר
2. customs.go.jp אתר המכס של משרד האוצר היפני
3. Eurostat האתר הסטטיסטי של נציבות האיחוד האירופי
4. usitc.gov אתר של נציבות הסחר של ארה"ב

רשימת המרואיינים

יוסי איצקוביץ - דגי ישראל

דני בנימין – הזרע

איתן חזן - כפר רופין

עופר כרמלי - אגריבר

רן אפשטיין - קאלרס